

SMĚRNICE O NÁHRADNÍ PÉČI O DĚTI

Rámec Organizace spojených národů

SOS DĚTSKÉ
VESNICKY
Láskyplný domov pro každé dítě

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Překonávání hranic v oblasti
služeb a podpory pro děti a rodiny

MEZINÁRODNÍ SDRUŽENÍ SOS DĚTSKÝCH VESNIČEK

Mezinárodní sdružení SOS dětských vesniček je organizací, která zastřešuje více než 130 přidružených národních sdružení SOS dětských vesniček po celém světě. SOS dětské vesničky je nevládní a necírkevní organizace, která poskytuje přímé služby v oblasti péče, vzdělání a zdravotnictví pro děti, u nichž hrozí, že by mohly přijít o rodičovskou péči, i pro děti, které již o rodičovskou péči přišly. Organizace se také věnuje rozvoji osob, které o děti pečují, jejich rodin a komunit s cílem zajistit pro děti odpovídající péči.

SOS dětské vesničky dále hájí práva dětí bez rodičovské péče a dětí ohrožených ztrátou rodičovské péče. Tato organizace byla založena v roce 1949 a její fungování se řídí Úmluvou OSN o právech dítěte.

www.sos-childrevillages.org

INTERNATIONAL SOCIAL SERVICE (ISS) – Mezinárodní sociální služby

Organizace International Social Service (ISS) pomáhá jednotlivcům, dětem a rodinám se sociálními problémy, které vznikly v důsledku mezinárodní migrace či nedobrovolného vystěhování a do nichž jsou zapojeny dvě nebo více zemí. Tato nezisková mezinárodní organizace založená v roce 1924 působí v přibližně 140 zemích a poskytuje služby více než 50 000 osob po celém světě.

ISS se zaměřuje zejména na oblast adopce, ale věnuje se i prevenci problémů, v jejichž důsledku se děti ocitají bez péče svých rodičů, umístování dětí do náhradní péče, podpoře původních rodin a respektování dětí v pěstounské či ústavní péči.

www.iss-ssi.org

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky je ústředním orgánem státní správy, do jehož působnosti spadá mimo jiné péče o rodinu a děti, sociální péče, právní ochrana mateřství, péče o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc, včetně koordinace politik sociálního začleňování ohrožených skupin osob a metodické vedení v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

www.mpsv.cz

OBSAH

- 4 Předmluva
- 5 Úvod

SMĚRNICE O NÁHRADNÍ PÉČI O DĚTI

- 6 I. ÚČEL
- 6 II. OBECNÉ ZÁSADY A STANOVISKA
 - Dítě a rodina
 - Náhradní péče
 - Opatření na podporu uplatňování směrnic
- 10 III. ROZSAH SMĚRNIC
- 11 IV. PREVENCE POTŘEBY NÁHRADNÍ PÉČE
 - Podpora rodičovské péče
 - Prevence odloučení od rodiny
 - Podpora opětovné integrace dítěte do rodiny
- 15 V. RÁMEC POSKYTOVÁNÍ PÉČE
- 16 VI. ROZHODNUTÍ O NEJVHODNĚJŠÍ FORMĚ PÉČE
- 18 VII. POSKYTOVÁNÍ NÁHRADNÍ PÉČE
 - Pravidla a postupy
 - Neoficiální péče
 - Všeobecné podmínky vztahující se na všechny druhy formální náhradní péče
 - Právní zodpovědnost za dítě
 - Organizace a zařízení zodpovědná za oficiální péči
 - Pěstounská péče
 - Ústavní péče
 - Inspekce a kontrola
 - Podpora následné péče
- 27 VIII. POSKYTOVÁNÍ PÉČE DĚTEM MIMO ZEMI JEJICH BYDLIŠTĚ
 - Umístění dítěte do péče v cizí zemi
 - Poskytování péče dítěti, které se zdržuje v cizí zemi
- 28 IX. PÉČE V MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍCH
 - Použití směrnic
 - Prevence odloučení dětí
 - Uspořádání péče
 - Vypátrání rodiny a opětovná integrace
- 31 UŽITEČNÉ ODKAZY

PŘEDMLUVA

Milióny dětí po celém světě přišly o rodičovskou péči nebo jsou její ztrátou ohroženy a v každodenním životě se potýkají se závažnými problémy, které je pak často po dlouhou dobu ovlivňují i v dospělosti.

Na základě sledování dodržování Úmluvy OSN o právech dítěte si Výbor OSN pro práva dítěte uvědomil, že mnoho takovýchto potíží ovlivňujících děti a jejich rodiny přešlo bez povšimnutí nebo nebylo správně pochopeno, a proto nebyly zohledňovány při vytváření pravidel a postupů ani v praxi.

Zjištění, že existují rozdíly mezi právy dítěte a jejich uplatňováním v praxi, inspirovalo v roce 2005 Výbor k uspořádání Dne všeobecné rozpravy na téma dětí bez rodičovské péče. Na základě tohoto dne pak Výbor předložil zásadní doporučení vyzývající mezinárodní společenství států, orgány OSN, neziskové organizace, odborníky, akademiky a profesní organizace, aby společně vypracovali soubor mezinárodních standardů, které by státům a dalším zodpovědným subjektům poskytly odborné vedení při implementaci Úmluvy OSN o právech dítěte.

Výbor proto velice uvítal zcela jednoznačné a zasloužené uznání, kterého se dostalo Směrnicím o náhradní péči o děti ze strany Valného shromáždění OSN při příležitosti 20. výročí vzniku Úmluvy o právech dítěte dne 20. 11. 2009. Tyto směrnice jsou přímou reakcí na výzvu Výboru z roku 2005 a výsledkem pěti let práce, která zahrnovala rozsáhlé konzultace a vyjednávání.

Ráda bych poděkovala brazilské vládě za vedení, kterého se ujala během jednání Skupiny přátel (Group of Friends), a za neúnavné úsilí o zajištění uznání Směrnic o náhradní péči o děti. Tato práce by, pochopitelně, nebyla možná bez obětavé podpory neziskových organizací a dalších partnerů, zejména ženevské neziskové organizace Working Group on children without parental care (Pracovní skupina pro děti bez rodičovské péče).

Stejně jako celý Výbor OSN pro práva dítěte i já pevně doufám, že Směrnice o náhradní péči o děti poskytnou neocenitelnou pomoc při provádění Úmluvy OSN o právech dítěte, a považuji tuto publikaci za první krok při šíření směrnic.

Prof. Yanghee Lee

Předsedkyně Výboru OSN pro práva dítěte

Soul, Korea

20. 11. 2009

ÚVOD

Dne 20. 11. 2009, při příležitosti 20. výročí přijetí Úmluvy OSN o právech dítěte, Valné shromáždění OSN formálně uznalo Směrnice o náhradní péči o děti. My, Mezinárodní sdružení SOS dětských vesniček a organizace International Social Service (Mezinárodní sociální služby), vítáme tento nový mezinárodní rámec s velkým nadšením. Představuje totiž možnost prosazovat práva dětí a zlepšit život milionů dětí, jejich rodin i celých komunit všude na světě. Tato publikace, která si klade za cíl podporovat šíření a implementaci těchto směrnic, přináší oficiální znění Směrnic o náhradní péči o děti (Valné shromáždění A/RES/64/142) a rovněž obsahuje otázky, jež vybízejí k úvaze o některých klíčových oblastech obsažených ve Směrnících.

VZNIK SMĚRNIC

Podnětem k sestavení Směrnic o náhradní péči o děti bylo zjištění, že existují výrazné rozdíly v implementaci Úmluvy OSN o právech dítěte ve spojitosti s miliony dětí po celém světě, které nemají rodičovskou péči nebo jsou ohroženy její ztrátou. Z tohoto důvodu mezinárodní společenství společně vypracovalo tyto Směrnice o náhradní péči o děti. Směrnice jsou výsledkem pěti let diskusí a vyjednávání mezi Výborem OSN pro práva dítěte, vládami vedenými Brazílií, organizací UNICEF, odborníky a akademiky, zástupci neziskových organizací a, v neposlední řadě, mladými lidmi, kteří mají s náhradní péčí vlastní zkušenost.

KLÍČOVÉ ZÁSADY

Směrnice o náhradní péči o děti hovoří o potřebě náležitých pravidel a postupů, které by zohledňovaly dvě hlavní zásady: nezbytnost a vhodnost. Zásada nezbytnosti v sobě zahrnuje touhu podporovat děti tak, aby mohly zůstat se svými rodinami, které by se o ně staraly. Odebrání dítěte z jeho rodiny by mělo být posledním možným řešením a dříve, než se takovéto rozhodnutí učiní, je nutno vždy situaci důkladně posoudit za účasti všech osob, kterých se týká. Pokud jde o vhodnost, definují Směrnice o náhradní péči o děti řadu vhodných typů náhradní péče. Každé dítě, které potřebuje náhradní péči, má specifické požadavky s ohledem např. na krátkodobost či dlouhodobost péče či nerozdělování sourozenců. Zvolený typ péče musí být přizpůsoben individuálním potřebám dítěte. Vhodnost umístění by měla být pravidelně prověřována, aby bylo posouzeno, zda je nadále nezbytné poskytovat náhradní péči a zda je případně možný návrat dítěte do rodiny.

JAK TUTO PUBLIKACI POUŽÍVAT

V každém oddíle Směrnic o náhradní péči o děti naleznete otázky související s národní politikou. Přehled těchto otázek sice není vyčerpávající a tyto otázky nejsou součástí oficiálního textu, ale mohou podnítit úvahy o implementaci klíčových principů Směrnic o náhradní péči o děti na národní úrovni. Směrnice o náhradní péči o děti budou mít konkrétní pozitivní dopad na životy dětí, jejich rodiny a nejbližšího okolí pouze v případě, že se to, co je psáno, také přeneseme do praxe. Slibujeme, že tato slova proměníme v činy.

*Richard Pichler,
Generální tajemník Mezinárodního sdružení
SOS dětských vesniček*

*Jean Ayoub,
Generální tajemník
Mezinárodních sociálních služeb
(International Social Service)*

SMĚRNICE O NÁHRADNÍ PÉČI O DĚTI

I. ÚČEL

1. Účelem těchto směrnic je usnadnit provádění Úmluvy o právech dítěte a příslušných ustanovení dalších mezinárodních nástrojů týkajících se ochrany a spokojenosti dětí, které žijí bez rodičovské péče nebo u kterých tato situace hrozí.

2. Tyto směrnice popisují směr, na jaký by se měly zaměřit pravidla a praktické postupy v návaznosti na tyto mezinárodní nástroje a s přihlédnutím k neustále bohatším znalostem a zkušenostem v této oblasti. Směrnice jsou určeny k šíření mezi všechny sektory, které se přímo či nepřímo zabývají otázkami náhradní péče a usilují zejména o dosažení následujících cílů:

- a) podporovat úsilí o ponechání dětí v péči jejich rodiny či navrácení do péče rodiny, nebo, pokud tyto snahy neuspějí, o nalezení jiných vhodných a trvalých řešení (včetně adopce a institutu kafala podle islámského práva),
- b) zaručit, že po dobu hledání trvalých řešení nebo v případech, kdy taková řešení nejsou možná nebo odporují nejlepšímu zájmu dítěte, budou určovány a poskytovány nejvhodnější formy náhradní péče v podmínkách, které umožní plný a harmonický rozvoj dítěte,
- c) pomáhat vládám a vybízet je k lepšímu plnění jejich úkolů a povinností v této oblasti s přihlédnutím k ekonomickým, sociálním a kulturním podmínkám v konkrétních státech a
- d) poskytovat vodítka pro přípravu politik, přijímání rozhodnutí a realizaci činností všech subjektů zabývajících se sociální ochranou a péčí o dítě ve veřejném i soukromém sektoru, včetně občanské společnosti.

II. OBECNÉ ZÁSADY A STANOVISKA

A. DÍTĚ A RODINA

3. Vzhledem k tomu, že rodina je základní jednotkou společnosti a přirozeným prostředím pro růst, spokojený vývoj a ochranu dětí, je třeba v první řadě usilovat o to, aby děti mohly zůstat se svými rodiči nebo aby se do péče rodičů, případně blízkých příbuzných, mohly vrátit. Stát by měl rodinám zaručit dostupnost různých forem podpory, kterou mohou jako pečovatelé využít.

4. Každé dítě a mladý člověk by měli žít v láskyplném prostředí, kde se jim dostává náležité podpory a ochrany a které umožňuje maximální rozvíjení jejich potenciálu. Zejména u dětí, které vyrůstají v neadekvátní péči nebo bez rodičovské péče, hrozí riziko, že budou o takové podnětné prostředí ochuzeni.

5. V případech, kdy vlastní rodina není schopna dítěti poskytnout adekvátní péči ani s vhodnou podporou nebo dítě odloží či se jej zřekne, přebírá stát zodpovědnost za ochranu práv dítěte a zajištění vhodné náhradní péče s pomocí nebo prostřednictvím kompetentních místních úřadů a řádně pověřených organizací občanské společnosti. Úkolem státu je zajistit prostřednictvím kompetentních úřadů dohled nad bezpečím, spokojeností a zdravým vývojem každého dítěte umístěného do náhradní péče a na základě pravidelného hodnocení posuzovat vhodnost zajištěné péče.

6. Veškerá rozhodnutí, iniciativy a přístupy v rámci těchto směrnic je třeba uskutečňovat individuálně případ

od případu s cílem zajistit především bezpečí dítěte. Rozhodnutí, iniciativy a přístupy by se měly řídit hlediskem nejlepšího zájmu dítěte a jeho právy, měly by být v souladu se zásadou nediskriminace a brát náležitý ohled na záležitosti spojené s pohlavím dítěte. Měly by plně respektovat, že každé dítě má právo vyjádřit se ke své situaci a právo na to, aby se přihlíželo k jeho názorům s ohledem na jeho rozvíjející se schopnosti a na jeho přístup k potřebným informacím. Je nutné zajistit, aby veškeré konzultace byly vedeny a informace byly poskytovány v jazyce, který vyhovuje dítěti.

7. Při používání těchto směrnic musí být nejlepší zájem dítěte, kterému se nedostává rodičovské péče nebo jemuž hrozí ztráta takové péče, definován s cílem stanovit kroky, které budou nejvhodnější k naplnění potřeb a realizaci práv tohoto dítěte, to vše s přihlédnutím k plnému a osobnímu rozvoji práv dítěte v jeho rodině, k sociálnímu a kulturnímu prostředí a k postavení dítěte jakožto subjektu práv. Tyto kroky musejí být nejvhodnější jak v okamžiku stanovování nejlepšího zájmu dítěte, tak z dlouhodobého pohledu. V rámci procesu definování nejlepšího zájmu dítěte je potřeba brát ohled, mimo jiné, na právo dítěte být vyslyšeno a právo na to, aby bylo přihlédnuto k jeho názorům v míře odpovídající věku a vyspělosti dítěte.

8. Státy by měly v rámci obecné politiky společenského a lidského rozvoje sestavit a do praxe zavést podrobná pravidla pro oblast péče a ochrany dítěte a usilovat především o zkvalitnění stávajících ustanovení týkajících se náhradní péče v souladu se zásadami, které obsahují tyto směrnice.

9. Státy by měly usilovat o přijímání vhodných a kulturně citlivých opatření s cílem předcházet odnámání dětí z jejich rodin. Cíle těchto opatření by měly být následující:

- a) podpora péče v rodinném prostředí u rodin, jejichž možnosti jsou omezeny například z důvodů postižení, zneužívání drog či alkoholu, diskriminace rodin na základě jejich příslušnosti ke skupině původních obyvatel nebo k menšinám, nebo rodin, které žijí v oblastech postižených ozbrojenými konflikty či okupovaných cizím státem,
- b) zajištění odpovídající péči a ochrany pro ohrožené děti, například pro děti, jež se staly obětí zneužívání či vykořisťování, odložené děti, děti žijící na ulici, nemanželské děti, děti bez doprovodu a děti odloučené od rodin, děti vyhnané z domova nebo dětské uprchlíky,

děti migrujících dělníků, děti žadatelů o azyl nebo děti s AIDS/HIV a dalšími závažnými onemocněními.

10. Zvláštní úsilí by mělo být vynaloženo na boj s diskriminací na základě statutu dítěte nebo rodičů, mimo jiné z důvodu chudoby, etnického původu, náboženství, pohlaví, duševního nebo tělesného postižení, HIV/AIDS nebo jiného závažného tělesného či duševního onemocnění, nemanželského původu, socio-ekonomického stigmatu a jakéhokoli jiného statutu či jiných okolností, jež mohou vést ke zřeknutí se, odložení nebo odebrání dítěte.

B. NÁHRADNÍ PÉČE

11. Veškerá rozhodnutí o náhradní péči by se měla řídit zásadou, že je většinou žádoucí umístit dítě co nejbližší jeho bydlišti, aby byl usnadněn kontakt s jeho rodinou a případný návrat do rodiny a naopak co nejméně narušena výchova dítěte a jeho kulturní a společenský život.

12. Rozhodnutí týkající se dětí v náhradní péči včetně dětí v neoficiální péči by měla brát řádný ohled na důležitost zajištění stabilního domova a uspokojení základní potřeby dítěte v podobě trvalé vazby k pečujícím osobám, která navozuje pocit bezpečí. Hlavním cílem takových rozhodnutí by mělo být v zásadě nalezení trvalého řešení.

13. S dětmi se za všech okolností musí zacházet důstojně a s úctou a ve všech formách péče jim musí být zaručena skutečná ochrana před zneužíváním, zanedbáváním a veškerými druhy vykořisťování ze strany poskytovatelů péče, vrstevníků či třetích stran.

14. Odebrání dítěte z péče vlastní rodiny by se mělo považovat za poslední možné řešení a kdykoli je to možné, mělo by být pouze dočasné a uskutečnit se na co nejkratší možnou dobu. Rozhodnutí o odebrání dítěte by mělo být pravidelně posuzováno a návrat dítěte do péče rodičů poté, co byly odstraněny původní důvody pro odebrání nebo tyto důvody pominuly, by měl být v nejlepším zájmu dítěte. Při přijímání rozhodnutí o odebrání dítěte je nezbytné provádět hodnocení popsané v odstavci 49 (viz níže).

15. Finanční nebo materiální nouze nebo podmínky, které z ní přímo či nepřímo vyplývají, by se nikdy neměly stát jediným odůvodněním pro odebrání dítěte z ro-

ZÁSADA NEZBYTNOSTI

Tato zásada stanoví jasnou preventivní roli národní legislativy a potřebu zdrojů na zajištění podpůrných sociálních služeb, jejichž cílem je zabránit odebrání dětí z jejich rodin.

Stanoví národní legislativa jasně, že by k odebrání dítěte z rodiny mělo dojít jedině tehdy, je-li naprostou nezbytností, a že odebrání dítěte je posledním možným řešením?

Stanoví národní legislativa, že samotná chudoba nesmí být nikdy primárním odůvodněním pro odebrání dětí z jejich rodiny a pro umístění do náhradní péče?

Zajišťuje národní legislativa, že se k posouzení schopnosti rodiny postarat se o dítě v případě, kdy bylo zjištěno, že dítěti hrozí v dané rodině riziko, používají komplexní kritéria?

Podporuje národní legislativa zavedení a využívání široké škály vhodných služeb na podporu rodiny jako preventivního opatření s cílem zajistit, aby se o děti mohly starat jejich rodiny?

Zaručuje národní legislativa, že se rodiče i děti plně zapojují do rozhodovacího procesu a jsou informováni o svých právech, zejména o právu odvolat se proti rozhodnutí o odebrání dítěte z rodiny?

Zajišťuje národní legislativa rodičovské vzdělávání a další podporu pro rodiče, zejména např. pro nezletilé rodiče, aby se zabránilo tomu, že rodiče své děti opustí?

Zaručuje národní legislativa, že umístění dítěte do náhradní péče bude pravidelně vyhodnocováno s cílem posoudit, zdali přetrvává potřeba umístění dítěte mimo jeho rodinu a zvážit možnost navrácení dítěte do rodiny?

dičovské péče, pro přijetí dítěte do náhradní péče či pro bránění jeho opětovné integraci do rodinného prostředí, avšak finanční a materiální nouzi je nutno vnímat jako signál toho, že rodina potřebuje odpovídající podporu.

16. Pozornost je nutno věnovat prosazování a ochraně všech dalších práv, která souvisejí se situací dětí bez rodičovské péče, včetně například práva na přístup ke vzdělání a ke zdravotnickým a dalším základním službám, práva na identitu, svobody náboženského vyznání a přesvědčení, práva na jazyk, práva na ochranu majetku a dědických práv.

17. Sourozenci, mezi nimiž existuje vazba, by v zásadě neměli být rozdělováni umístěním do náhradní péče s výjimkou případů, kdy hrozí jasné nebezpečí zneužívání nebo pro oddělení sourozenců existuje jiné odůvodnění, které je v nejlepším zájmu dítěte. V každém případě je nutno vyvíjet veškeré úsilí, aby byl umožněn vzájemný kontakt sourozenců, pokud to neodporuje jejich přáním či zájmům.

18. S ohledem na skutečnost, že ve většině zemí se o děti bez rodičovské péče zpravidla starají neoficiálně jejich příbuzní nebo jiné osoby, by státy měly v souladu s těmito směrnici připravit vhodné nástroje k zajištění spokojenosti a ochrany dětí, jež vyrůstají v takové neoficiální péči, se zřetelem na kulturní, ekonomické, genderové a náboženské rozdíly a postupy, které by byly v souladu s právy dětí a jejich nejlepšími zájmy.

19. Žádné dítě se nikdy nesmí ocitnout bez podpory a ochrany zákonného zástupce či jiné pověřené odpovědné dospělé osoby nebo kompetentního veřejného orgánu.

20. Hlavním účelem poskytování náhradní péče by nikdy nemělo být prosazování politických, náboženských nebo ekonomických cílů poskytovatelů péče.

21. Ústavní péče by se měla využívat pouze v případech, kdy se jeví jako vysloveně vhodné, nezbytné a konstruktivní řešení pro konkrétní dítě a je v souladu s jeho nejlepšími zájmy.

22. V souladu s převládajícím názorem odborníků by měla být péče o malé děti (zejména o děti ve věku do tří let) poskytována v prostředí rodinného typu. Výjimky z tohoto pravidla lze povolit v případech, kdy by jinak

došlo k rozdělení sourozenců, nebo v případech, kdy se jedná o řešení naléhavé situace či umístění na předem určenou a velmi krátkou dobu, po níž se dle plánu dítě opět vrátí do své rodiny, nebo kdy má být po umístění realizováno jiné vhodné dlouhodobé řešení.

23. Z hlediska uspokojování potřeb dětí se zařízení ústavní péče sice vzájemně doplňují s formami péče v rodinném prostředí, nicméně tam, kde stále existují velká ústavní zařízení, je v návaznosti na strategii celkové deinstitucionalizace nezbytné vytvořit jiné možnosti a stanovit jasné záměry a cíle vedoucí k postupné eliminaci těchto zařízení. Za tímto účelem by státy měly sestavit standardy péče, které zaručí kvalitu a podmínky péče, jež podpoří rozvoj dítěte, jako je například individualizovaná péče či péče v malých skupinách, a měly by provést hodnocení stávajících zařízení ve srovnání s těmito standardy. Rozhodnutí týkající se zřizování nebo povolení ke zřizování nových veřejných či soukromých zařízení ústavní péče by vždy měla brát v potaz tuto strategii a záměr deinstitucionalizace.

Opatření na podporu uplatňování směrnic

24. Státy by měly s využitím veškerých dostupných zdrojů, případně v rámci rozvojové spolupráce, vyčlenit odpovídající lidské zdroje a finanční prostředky na zajištění optimálního a postupného provádění těchto směrnic na svých územích a v odpovídajícím časovém rozmezí. Státy by měly podporovat aktivní spolupráci mezi všemi příslušnými úřady a prosazovat, aby se problematice spokojeného života dětí a jejich rodin věnovala všechna přímo či nepřímo zainteresovaná ministerstva.

25. Státy odpovídají za to, že bude zjištěna potřeba spolupracovat při provádění těchto směrnic na mezinárodní úrovni a že bude o mezinárodní spolupráci požádáno. Každá žádost o mezinárodní spolupráci musí být náležitě zvážena a měla by se, pokud možno, vždy setkat s příznivou odezvou. Programy rozvojové spolupráce by měly zahrnovat posilování implementace těchto směrnic. Při poskytování pomoci určitému státu se musejí zahraniční subjekty vyvarovat veškerých iniciativ, které by nebyly v souladu s těmito směrnicemi.

26. Žádná skutečnost v těchto směrnicích by se neměla vykládat tak, že směrnice podporují standardy benevo-

ZÁSADA VHODNOSTI

V případech, kdy je náhradní péče považována za nezbytnou a v nejlepším zájmu dítěte, se směrnice snaží zajistit, aby jak forma náhradní péče, tak čas strávený v náhradní péči byly zvoleny co nejvhodněji a zajišťovaly co největší stabilitu a neměnnost.

Zajišťuje národní legislativa vhodnou nabídku typů náhradní péče pro uspokojení individuálních potřeb dětí, které potřebují péči a ochranu?

Obsahuje národní legislativa přesný Národní plán deinstitucionalizace systému péče a vytvoření rodinných a jiných vhodných typů náhradní péče?

Ukládá národní legislativa poskytovatelům péče povinnost provádět kontroly, aby byla ověřena vhodnost potenciálních pečujících osob?

Stanoví národní legislativa potřebu posuzovat, nakolik je vhodné umístit sourozence do náhradní péče společně, jako klíčový požadavek při hodnocení vhodnosti typu péče?

Stanoví národní legislativa pro poskytovatele péče a pečující osoby povinnost zajistit plnou účast rodiny a dítěte na plánování, přehodnocování a na dalším rozhodování, které se týká umístění do náhradní péče?

Poskytuje národní legislativa rámec s komplexním přístupem k zajištění dodržování práv dítěte, který by se zaměřoval nejen na péči a ochranu, ale např. také na vzdělávání, péči o zdraví, identitu, víru či zachovávání důvěrnosti?

lentnější než ty, které v daných státech a jejich legislativě již platí, nebo že takové standardy tolerují. Kompetentním úřadům, profesním organizacím a dalším zainteresovaným subjektům se taktéž doporučuje vypracovat národní nebo specifické profesní směrnice, které vycházejí z litery a ducha těchto směrnic.

III. ROZSAH SMĚRNIC

27. Tyto směrnice se vztahují na podmínky a správné využívání oficiální náhradní péče o všechny osoby mladší 18 let, pokud není podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, dosaženo zletilosti dříve. Pouze ve výslovně určených případech se tyto směrnice také vztahují na neoficiální péči a přihlížejí k důležitosti role, kterou zastává širší rodina a nejbližší okolí, a k povinností státu vůči všem dětem, kterým není poskytována péče rodiči, zákonnými zástupci nebo jinými pečujícími osobami, jak je stanoveno v Úmluvě o právech dítěte.

28. Zásady stanovené těmito směrnici se také, v odpovídajících případech, vztahují na mladé lidi, kteří jsou již umístěni do náhradní péče a kteří budou péči nebo podporu potřebovat po přechodnou dobu i po dosažení zletilosti podle příslušného právního řádu.

29. Pro účely těchto směrnic se používají následující definice, které podléhají výjimkám uvedeným zejména v odstavci 30 níže:

a) děti bez rodičovské péče: všechny děti, o které přes noc nepečuje alespoň jeden z rodičů, z jakýchkoli důvodů a za jakýchkoli okolností. Děti bez rodičovské péče, které se zdržují mimo zemi jejich obvyklého bydliště nebo které jsou obětmi mimořádných situací, se označují jako:

i) děti „bez doprovodu“, pokud o ně nepečuje jiný příbuzný nebo jiná dospělá osoba, která je za péči odpovědná ze zákona nebo dle místních zvyklostí, nebo

ii) „odloučené“ děti, pokud jsou odloučeny od své předchozí primární pečující osoby pověřené zákonem nebo dle místních zvyklostí, avšak mohou být doprovázeny jiným příbuzným.

b) Náhradní péče může nabývat následujících forem:

i) neoficiální péče: jakékoli soukromé uspořádání péče v rodinném prostředí, kdy se o dítě soustavně nebo po dobu neurčitou starají příbuzní či přátelé (neoficiální příbuzenská péče) nebo jiné osoby podle svých individuálních možností na základě přání dítěte, jeho rodičů či jiné osoby, aniž by taková péče byla nařízena správním či soudním orgánem nebo jiným řádně pověřeným úřadem,

ii) oficiální péče: jakákoli forma péče v rodinném prostředí nařízená kompetentním správním nebo soudním orgánem a také veškerá péče poskytovaná v ústavních zařízeních včetně soukromých zařízení, bez ohledu na to, zda je tato péče výsledkem správních či soudních opatření.

c) Z hlediska typu prostředí, v němž je náhradní péče poskytována, ji můžeme rozdělit na následující druhy:

i) příbuzenská péče: rodinný typ péče oficiální či neoficiální povahy v rámci širší rodiny dítěte nebo blízkých přátel rodiny, které dítě zná,

ii) pěstounská péče: situace, kdy je dítě umístěno kompetentním orgánem za účelem poskytování náhradní péče do domácího prostředí rodiny, která není vlastní rodinou daného dítěte a která byla vybrána k poskytování takové péče, splňuje požadavky na její poskytování, byla pro tyto účely schválena a je předmětem supervize,

iii) další druhy péče v rodinném prostředí nebo rodinného typu,

iv) ústavní péče: péče poskytovaná v jakémkoli skupinovém uspořádání v jiném než rodinném prostředí, například v azylových domech, kde je zajištěna péče v naléhavých případech, v tranzitních centrech při mimořádných situacích, a všechny ostatní formy krátkodobé a dlouhodobé péče v pobytových zařízeních včetně domovů pro skupiny dětí,

v) samostatné bydlení pro děti se supervizí.

d) Rozdělení z hlediska zodpovědnosti za náhradní péči:

i) organizace jsou veřejné nebo soukromé instituce a služby, které zařizují náhradní péči o děti,

ii) zařízení jsou jednotlivé veřejné či soukromé instituce, které poskytují ústavní péči o děti.

30. Náhradní péče v rozsahu, v němž je upravena v těchto směrnicih, však nepokrývá:

a) osoby mladší 18 let zbavené osobní svobody na základě rozhodnutí soudního či správního orgánu z důvodu

podezření, obvinění či usvědčení z porušení zákona; situaci těchto osob upravují Minimální standardní pravidla OSN týkající se výkonu spravedlnosti v souvislosti s mladistvými a Pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody,

- b) péči adoptivních rodičů od okamžiku, kdy je dítě s konečnou platností umístěno do jejich péče na základě konečného rozhodnutí o osvojení, neboť od tohoto okamžiku se taková péče považuje pro účely těchto směrnic za péči rodičovskou. Tyto směrnice se však vztahují na umístění dítěte do předadopční péče nebo zkušební péče budoucích osvojitelů, pokud je takové umístění v souladu se všemi požadavky, jak je vymezují další příslušné mezinárodní nástroje;
- c) neoficiální uspořádání, kdy dítě dobrovolně pobývá u příbuzných či přátel za účelem trávení volného času či z důvodů, které nejsou spojeny s obecnou neschopností či neochotou rodičů poskytnout dítěti adekvátní péči.

31. Kompetentním úřadům a dalším zainteresovaným subjektům se také doporučuje využívat těchto směrnic v prostředích, jako jsou internátní školy, nemocnice, zařízení pro děti s duševním či tělesným postižením nebo s jinými zvláštními potřebami, tábory, pracoviště a další místa, která mohou nést zodpovědnost za péči o děti.

IV. PREVENCE POTŘEBY NÁHRADNÍ PÉČE

A. PODPORA RODIČOVSKÉ PÉČE

32. Státy by měly prosazovat politiky, které podporují rodiny při plnění jejich povinností vůči dětem a které prosazují právo dítěte na vztah s oběma rodiči. Takové politiky se musejí věnovat hlavním příčinám, jež stojí za odložením, zřeknutím se nebo odloučením dítěte od jeho rodiny a, mimo jiné, prosazovat právo na registraci narození a právo na přístup k odpovídajícímu bydlení a k základním zdravotním, vzdělávacím a sociálním službám a také propagovat opatření k boji s chudobou, diskriminací, společenským vyloučením, stigmatizací, s násilím, týráním a sexuálním zneužíváním dětí a se zneužíváním návykových látek.

PODPORA RODIČOVSKÉ PÉČE

Směrnice zdůrazňují preventivní roli sociální práce a poukazují na potřebu podporovat ohrožené rodiny a rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti tak, aby se o děti mohly postarat samy.

Zajišťuje národní legislativa systematické shromažďování důležitých údajů o faktorech, které ohrožují fungování rodin, a je zajištěno, že příslušná data slouží jako podklad při poskytování služeb zaměřených na podporu rodiny?

Počítá národní legislativa s vhodnými intervencemi za účelem podpory a posílení rodin, aby bylo zabráněno odejmutí dětí, a je zajištěno, že je pro tyto intervence následně dostatek zdrojů, že jde o intervence cílené a skutečně realizované?

Zaručuje národní legislativa zavedení pravidel a postupů týkajících se rodiny a jejich uplatňování s cílem posílit rodinné prostředí, aniž by docházelo k diskriminaci související např. s rodinným stavem, statutem při narození, s chudobou či etnickou příslušností?

Uznává a zdůrazňuje národní legislativa společnou zodpovědnost matek a otců a zajišťuje, že jsou u nich ve stejné míře posilovány jejich postoje, dovednosti, schopnosti a nástroje, aby mohli zajistit láskyplné prostředí pro dítě?

Zajišťuje národní legislativa koordinované poskytování služeb a nabídku potřebných služeb, které mohou skutečně pomoci rodinám v obtížné situaci dle jejich konkrétních potřeb?

33. Státy by měly sestavit a provádět podrobné a vzájemně se doplňující politiky orientované na rodinu, jejichž cílem je podporovat a posilovat schopnost rodičů pečovat o své děti.

34. Státy by měly zavádět účinná opatření s cílem předcházet případům odložení, zřeknutí se dítěte nebo jeho odloučení od vlastní rodiny. Úkolem sociálních politik a programů by mělo být, mimo jiné, vybavit rodiny postoji, dovednostmi, schopnostmi a nástroji, které by jim umožnily zajistit odpovídající ochranu, péči a rozvoj jejich dětí. Do tohoto úsilí by se měly zapojit i další složky státu a občanské společnosti včetně nevládních a komunitních organizací, náboženských vůdců a médií. Tato opatření k zajištění sociální ochrany by měla zahrnovat:

- a) služby zaměřené na posilování rodiny, například kurzy rodičovství a sezení rodičů, propagování pozitivních vztahů mezi rodiči a dítětem, osvojování dovedností potřebných k řešení konfliktů, pracovní příležitosti a činnosti, které jsou zdrojem příjmu, případně sociální pomoc,
- b) podpůrné sociální služby, například denní péče, mediační a smírčí služby, léčba závislosti na návykových látkách, finanční pomoc a služby pro rodiče a děti s postižením. Tyto služby, pokud možno integrované povahy a nezasahující příliš do soukromí rodin,

by měly být přímo dostupné v místě bydliště rodiny a měly by umožňovat aktivní účast rodičů jako partnerů tím, že budou kombinovat jejich zdroje s prostředky komunity a pečující osoby;

- c) politiku pro oblast mládeže, která bude pomáhat mladým lidem vyrovnávat se pozitivně s problémy, jimž čelí v běžném životě, včetně období, kdy se rozhodnou odejít z domu rodičů, a připravovat budoucí rodiče na přijímání informovaných rozhodnutí v oblastech sexuálního a reprodukčního zdraví a na plnění jejich povinností v tomto ohledu.

35. K podpoře rodin by se měly používat různé doplňkové metody a techniky, které se budou během poskytování podpory postupně měnit (například návštěvy v domácnosti, skupinová setkání s jinými rodinami, případové konference a zaručení závazků dotyčné rodiny). Účelem těchto metod a technik má být podporování vztahů uvnitř rodiny a posilování integrace rodiny v prostředí, v němž žije.

36. Zvláštní pozornost je potřeba v souladu s místními zákony věnovat zajišťování a propagování služeb na podporu a péči o osamělé a dospívající rodiče a jejich děti bez ohledu na to, zda se narodily v manželském či nemanželském svazku. Státy by měly zaručit, že nezletilí rodiče budou mít veškerá práva, která jim náleží jako rodičům i jako dětem, včetně práva na přístup ke všem odpovídajícím službám potřebným pro jejich vývoj, práva na rodičovské dávky a dědických práv. Státy by měly zavést opatření na ochranu nezletilých těhotných dívek a zaručení možnosti pokračovat bez přerušení ve studiu. Také je třeba vynaložit úsilí na odstranění stigma, s nímž jsou spojovány rodiny s jedním rodičem a nezletilí rodiče.

37. Podpora a služby by měly být také k dispozici sourozencům, kteří přišli o rodiče nebo pečující osobu a kteří si přejí zůstat společně ve vlastní domácnosti, jestliže je nejstarší sourozenec ochoten a schopen zastávat úlohu hlavy domácnosti. Státy by měly určit, například jmenováním zákonného zástupce, dospělou odpovědnou osobu, případně veřejný orgán, který je ze zákona oprávněn vystupovat jako zástupce, jak je stanoveno v odstavci 19 výše, aby se takovým domácnostem dostalo povinné ochrany před všemi formami vykořisťování a zneužívání a aby jim byl zaručen dohled a podpora místní komunity a kompetentních poskytovatelů služeb (například sociálních pracovníků). Přitom je nutné věnovat se především zdraví dětí, zajištění bydlení,

vzdělání a dědickým právům. Zvláštní pozornost je třeba věnovat tomu, aby hlava takové domácnosti měla veškerá práva, která jí náležejí jako dítěti (včetně práva na přístup ke vzdělání a práva na volný čas) i jako hlavě domácnosti.

38. Státy by měly zajistit možnosti využívání denní péče, včetně celodenních škol a respitní péče, které by umožnily rodičům lépe se vypořádávat s běžnými rodinnými povinnostmi, ale i s dalšími úkoly spojenými s péčí o děti se zvláštními potřebami.

Prevence odloučení od rodiny

39. Na základě přesně vymezených odborných hledisek je třeba vytvořit a důsledně aplikovat vhodná kritéria k posuzování situace dítěte a rodiny (včetně skutečných nebo potenciálních schopností rodiny pečovat o dítě) v případech, kdy pověřený orgán nebo úřad má oprávněný důvod domnívat se, že spokojenost dítěte je ohrožena.

40. Toto posouzení by vždy mělo být východiskem při přijímání rozhodnutí týkajících se odebrání dítěte či jeho návratu do rodiny a taková rozhodnutí by měli činit dostatečně odborně způsobilí a proškolení pracovníci zastupující kompetentní orgán nebo takovým orgánem pověřený, a to po obsáhlé konzultaci se všemi zúčastněnými stranami a s ohledem na potřebu plánování budoucího života dítěte.

41. Státům se doporučuje přijmout opatření k ochraně a zaručení práv během těhotenství, porodu a kojení, s cílem zabezpečit důstojné podmínky a pro všechny matky shodné možnosti v souvislosti s náležitým průběhem těhotenství a péčí o dítě. Budoucím matkám a otcům, zejména pak nezletilým rodičům, kteří mají potíže s plněním rodičovských povinností, by proto měly být nabízeny podpůrné programy. Tyto programy by měly umožňovat matkám a otcům plnit jejich rodičovské povinnosti v důstojných podmínkách a předcházet tomu, aby se tito rodiče vzdávali svých dětí kvůli svým nedostatečným možnostem či schopnostem.

42. Státy by měly zaručit, že k případnému odložení či zřeknutí se dítěte může dojít za podmínek zaručujících důvěrnost a bezpečí dítěte, kdy bude respektováno právo dítěte na přístup k informacím o vlastním původu, pokud je to vhodné a pokud to umožňují zákony daného státu.

PREVENCE ODLOUČENÍ OD RODINY

V souladu se zásadou nezbytnosti se prevence odloučení od rodiny zaměřuje na zajištění přesně daných a důsledných rozhodovacích procesů.

© C. Lesske

Zajišťuje národní legislativa, aby procesy hodnocení vycházely z informací z různých oblastí, např. vzdělávání, péče o zdraví a dalších relevantních oblastí?

Požaduje národní legislativa, aby se v rámci procesů hodnocení identifikovaly všechny potřebné typy podpory pro rodiny, a doporučuje vhodné služby jako alternativu k odebrání dítěte z rodiny?

Zaručuje národní legislativa, že procesy hodnocení identifikují a budou řešit příčiny odebrání dětí z rodin v situacích, kdy to není nezbytně nutné, jako je např. diskriminace, chudoba či postižení?

Podporuje a prosazuje národní legislativa vzdělávání profesních skupin, jako například učitelů a lékařů, v oblasti vyhledávání ohrožených dětí a ukládá jim doporučovat vhodné služby a kontaktovat zodpovědné orgány?

Zajišťuje národní legislativa, aby rodiče, kteří chtějí opustit své děti, měli přístup k poradenství a finanční či materiální podpoře, aby se mohli o děti postarat a neopustili je?

Stanoví národní legislativa postupy umožňující dětem, které byly opuštěny, získat bezpečným způsobem důležité informace o jejich původu?

43. Státy by měly formulovat jasné postupy a pravidla v situacích, kdy je dítě odloženo anonymně. Tato pravidla a postupy mají stanovit, zda a za jakých okolností by se měl uskutečnit pokus o vypátrání rodiny dítěte a o opětovné sloučení rodiny nebo o umístění dítěte do péče širší rodiny. Tato pravidla a postupy by také měly umožnit včasné rozhodování o tom, zda bude vhodné dítě umístit do trvalé péče rodinného typu, a rychlé zprostředkování takového umístění.

44. V případech, kdy rodič či zákonný zástupce osloví úřad či veřejné nebo soukromé i zařízení s přáním trvale se vzdát dítěte, měl by stát zajistit rodině možnost využít poradenských služeb a sociální podpory, jež by je motivovala a umožnila jim pokračovat v péči o dítě. Pokud tyto možnosti selžou, měl by sociální pracovník či jiný příslušný odborník posoudit a zjistit, zda se v rodině nacházejí jiní její členové, kteří mají zájem převzít trvalou zodpovědnost za dítě, a zda je takové řešení v souladu s nejlepším zájmem dítěte. V případech, kdy podobné řešení neexistuje nebo se neslučuje s nejlepším zájmem dítěte, je třeba vynaložit úsilí k nalezení možnosti trvalého umístění dítěte do péče rodinného typu v přiměřeném časovém období.

45. V případech, kdy rodič nebo pečující osoba osloví úřad či veřejné nebo soukromé zařízení s přáním umístit dítě do náhradní péče na krátkou nebo neurčitou dobu, měl by stát zajistit pro tohoto rodiče nebo tuto pečující osobu možnost využít poradenství a sociální podpory, jež by rodinu motivovala a umožnila jí pokračovat v péči o dítě. Dítě by mělo být přijato do náhradní péče pouze poté, kdy všechny tyto snahy byly vyčerpány a pro náhradní péči existují opodstatněné důvody.

46. Učitelé a další osoby pracující s dětmi by měli absolvovat speciální školení, které by jim umožnilo rozpoznávat situace, kdy dochází ke zneužívání, zanedbávání, vykořisťování nebo kdy hrozí nebezpečí odložení dítěte, a upozorňovat na takové situace kompetentní orgány.

47. Veškerá rozhodnutí o odebrání dítěte proti vůli jeho rodičů musí přijímat kompetentní úřady v souladu s příslušnými zákony a postupy, tato rozhodnutí podléhají soudní revizi a rodičům musí být zaručeno právo na odvolání a vhodného právního zástupce.

48. V situacích, kdy je jediná nebo hlavní osoba pečující o dítě zbavena osobní svobody v důsledku předběžného zadržení nebo rozhodnutí o uložení trestu, by se ve vhodných případech měla vždy využívat ne vazební nápravná opatření a tresty a v náležitý potaz brán nejlepší zájem dítěte. Státy by také měly brát ohled na nejlepší zájem dítěte při rozhodování o tom, zda rodičům odebrat děti narozené ve vězení a děti žijící ve vězení spolu s rodičem. Při odebrání takových dětí by se mělo postupovat stejným způsobem jako při odnímání dětí z jiných důvodů. Pokud je dítě ponecháno ve vazbě spolu s rodičem, je třeba vynaložit veškeré úsilí, aby dítěti byla zajištěna adekvátní péče a ochrana a zároveň mu byl ponechán status svobodného jedince a umožněn aktivní kontakt se společností.

B. PODPORA OPĚTOVNÉ INTEGRACE DÍTĚTE DO RODINY

49. Za účelem přípravy a podpory dítěte a rodiny na možný návrat dítěte do rodiny by měl situaci dítěte po-

soudit řádně pověřený jedinec nebo tým, který má možnost poradit se s odborníky z různých oborů a který vše konzultuje se všemi aktéry (dítě, rodina, náhradní pečující osoba), aby bylo možné rozhodnout, zda je opětovná integrace dítěte do rodiny možná a zda je v souladu s nejlepším zájmem dítěte, jaké kroky by měla zahrnovat a kdo by na ni měl dohlížet.

50. Cíle opětovné integrace a související hlavní úkoly rodiny a náhradní pečující osoby by měly být zdokumentovány v písemné podobě a odsouhlaseny všemi zúčastněnými stranami.

51. Kompetentní orgány by měly navrhnout, podporovat a monitorovat pravidelný a vhodnou formou probíhající kontakt dítěte s jeho rodinou speciálně za účelem opětovné integrace.

52. Návrat dítěte do jeho rodiny poté, co dojde k rozhodnutí o jeho provedení, by se měl uskutečnit jako postupný a pečlivě sledovaný proces spojený s následnými a podpůrnými opatřeními, která berou v potaz věk dítěte, jeho potřeby a rozvíjející se schopnosti i příčinu odloučení.

V. RÁMEC POSKYTOVÁNÍ PÉČE

53. Aby byly naplněny konkrétní mentální, emocionální, sociální a další potřeby každého dítěte bez rodičovské péče, měly by státy přijmout veškerá nezbytná opatření, která by vedla k vytvoření legislativních a finančních podmínek a zavedení postupů nutných k zajištění vhodných možností náhradní péče, přičemž přednost by měla mít řešení rodinného a komunitního typu.

54. Státy by měly zajistit, aby byla k dispozici celá škála forem náhradní péče pro mimořádné situace, krátkodobou i dlouhodobou péči, které jsou v souladu se zásadami uvedenými v těchto směrnících.

55. Státy by měly zajistit, že všechny subjekty a jedinci zapojení do poskytování náhradní péče o děti obdrží od kompetentního úřadu řádné pověření k takové činnosti

PODPORA OPĚTOVNÉ INTEGRACE DÍTĚTE DO RODINY

V souladu se snahami o zajištění vhodného umístění dítěte je u dětí v náhradní péči zásadní součástí procesu hodnocení péče možnost opětovné integrace dítěte do rodiny.

Pomáhá národní legislativa rodinám a dětem uplatňovat jejich právo na odvolání proti rozhodnutí umístit dítě do náhradní péče, a tak dosáhnout opětovné integrace do rodiny podle vlastních představ?

Zajišťuje národní legislativa, aby byla náhradní péče poskytována co nejbližší rodině a komunitě dítěte, aby bylo narušení vztahů co nejmenší a dítě mohlo zůstat v pravidelném kontaktu s rodinou, což by usnadnilo potenciální návrat do rodiny?

Zdůrazňuje národní legislativa potřebu zvážit možnost návratu dětí do jejich rodin jako klíčový prvek při pravidelném hodnocení náhradní péče?

Zaručuje národní legislativa, že jsou děti i rodiny aktivně zapojeny do rozhodování o možnosti a plánování navrácení dítěte do rodiny?

Zajišťuje národní legislativa, že rozhodnutí o navrácení dítěte do jeho rodiny povede k plánovanému a postupnému procesu, během něhož se rodině dostává náležitá podpora?

URČOVÁNÍ VHODNOSTI

V případě potřeby je dalším krokem posouzení toho, který typ náhradní péče je vhodný.

© R. Fleischanderl

Stanoví národní legislativa poskytovatelům péče povinnost zajistit uplatňování důsledných multidisciplinárních postupů při rozhodování, které by zahrnovaly informovanou účast dětí a jejich rodin?

Stanoví národní legislativa vhodný regulační rámec zajišťující schválení, registraci, kontrolování a odpovědnost poskytovatelů péče?

Stanoví národní legislativa poskytovatelům péče povinnost vést od samého začátku podrobné záznamy, aby např. úvodní proces rozhodování představoval spolehlivý základ pro budoucí plánování péče a pravidelná hodnocení?

Stanoví národní legislativa, že pravidelná hodnocení umístění do náhradní péče berou řádně v potaz všeobecné podmínky péče, které se dítěti dostalo, a přetrvávající nezbytnost náhradní péče a že zohledňují názory dítěte?

Stanoví národní legislativa poskytovatelům péče povinnost zajistit při plánování péče řešení týkající se poskytování péče, která jsou uzpůsobena zcela konkrétním požadavkům a potřebám, podporují stabilitu a stálost, a to prostřednictvím návratu dítěte do rodiny nebo dalšího poskytování náhradní péče?

a podléhají pravidelné kontrole a hodnocení ze strany tohoto kompetentního úřadu v souladu s těmito směrnici. Za tímto účelem by měly dotyčné úřady sestavit vhodná kritéria pro posuzování odborné a etické způsobilosti poskytovatelů péče a pro jejich akreditaci, kontrolování a supervizi.

56. Pokud jde o poskytování neoficiální péče členy širší rodiny, přáteli nebo jinými osobami, měly by státy tam, kde je to vhodné, doporučovat těmto pečujícím osobám, aby o aktuální situaci informovaly kompetentní úřady, a mohly tak obdržet pro dítě a pro ně samotné potřebnou finanční nebo jinou podporu, která by přispěla k ochraně a spokojenému životu dítěte. Tam, kde je to vhodné a možné, by státy měly podporovat a umožňovat neoficiálním pečujícím osobám se souhlasem dítěte a jeho rodičů formalizaci daného uspořádání péče po uplynutí přiměřeně dlouhé doby a za předpokladu, že je stávající uspořádání v nejlepším zájmu dítěte a předpokládá se jeho trvání v dohledné budoucnosti.

VI. ROZHODNUTÍ O NEJVHODNĚJŠÍ FORMĚ PÉČE

57. Rozhodnutí o náhradní péči v nejlepším zájmu dítěte by měla být přijímána prostřednictvím soudních, správních nebo jiných vhodných a uznávaných procedur, s právními zárukami včetně právního zastoupení dítěte ve veškerých soudních řízeních. Rozhodnutí musejí vycházet z pečlivého posouzení, plánování a přezkoumání, prostřednictvím zavedených struktur a mechanismů, a musejí být přijímána individuálně případ od případu řádně kvalifikovanými odborníky, pokud možno v multidisciplinárním týmu. Součástí procesu rozhodování ve všech jeho fázích by měla být podrobná konzultace s dítětem (s ohledem na jeho rozvíjející se schopnosti) a s jeho rodiči nebo zákonnými zástupci. Všem zúčastněným stranám by proto měly být předávány veškeré informace potřebné k tomu, aby si na věc vytvořily vlastní názor. Za účelem dodržení těchto směrnic by státy měly usilovat o zajištění náležitých zdrojů a metod k proškolení odborníků, kteří budou odpovídat za určování nevhodnější formy péče.

58. Hodnocení musí být vedeno rychle, důkladně a pečlivě. Pamatovat je potřeba na okamžitou bezpečí a blaho dětí i na jejich péči a rozvoj v dlouhodobějším horizontu a při hodnocení je nutné brát v potaz také vlastnosti dítěte a znaky, jež vykazuje jeho vývoj, jeho etnický, kulturní, jazykový a náboženský původ, rodinné a sociální prostředí, vývoj jeho zdravotního stavu a veškeré případné zvláštní potřeby.

59. Výsledné úvodní zprávy a zprávy o provedeném hodnocení by měly sloužit jako základní nástroje k plánování rozhodnutí od okamžiku jejich přijetí kompetentními úřady, s cílem předcházet, mimo jiné, nepříjemnému zasahování do života dětí a přijímání protichůdných rozhodnutí.

60. Časté změny v uspořádání péče nepříznivě ovlivňují rozvoj dětí a jejich schopnost vytvářet si vazby, a nemělo by k nim proto docházet. Cílem krátkodobého umístění do péče by měla být příprava vhodného trvalého řešení. Trvalé řešení je třeba zajistit bez zbytečných prodlev, a to v podobě návratu k rodičům nebo do širší rodiny dítěte, nebo pokud to není možné, do náhradní péče ve stabilním rodinném prostředí nebo v případech, na něž se vztahuje odstavec 21 výše, do vhodné a stabilní ústavní péče.

61. Plánování týkající se poskytování péče a jejího trvalého charakteru by mělo být zahájeno co nejdříve, pokud možno ještě před umístěním dítěte do péče, přičemž je nutno posoudit okamžitě i dlouhodobé výhody a nevýhody každého zvažovaného řešení a návrhy krátkodobých i dlouhodobých řešení.

62. Plánování týkající se poskytování péče a jejího trvalého charakteru by mělo respektovat zejména povahu a kvalitu vazby dítěte k jeho rodině, možnosti rodiny zajistit spokojený život dítěte a jeho harmonický vývoj, potřebu či touhu dítěte cítit se jako součást rodiny, důležitost setrvání dítěte v jeho zemi a v prostředí, které důvěrně zná, jeho kulturní, jazykový a náboženský původ a vztahy dítěte se sourozenci, kdy je zpravidla cílem zabránit jejich rozdělení.

63. Plán by měl jasně vymezit, mimo jiné, cíle umístění do náhradní péče a opatření, která zajistí dosažení těchto cílů.

64. Dítě a jeho rodiče nebo zákonné zástupce je třeba v plné míře informovat o všech dostupných možnostech náhradní péče, o důsledcích, které bude ta která možnost mít pro dítě, rodiče nebo zákonného zástupce, a o jejich právech a povinnostech v tomto ohledu.

65. Na přípravě, dohledu nad dodržováním a hodnocení ochranného opatření pro dítě by se měly v maximální možné míře podílet rodiče dítěte nebo jeho zákonní zástupci a potenciální pěstouni a pečující osoby a mělo by při tom být přihlédnuto k individuálním potřebám, přesvědčení a zvláštním přáním dítěte. Na žádost dítěte, rodičů nebo zákonných zástupců a dle uvážení kompetentního úřadu lze do konzultací v procesu rozhodování zapojit i jiné osoby důležité v životě dítěte.

66. Státy by měly zajistit, aby se každému dítěti umístěnému do náhradní péče na základě rozhodnutí řádného soudu nebo správního či jiného kompetentního orgánu i jeho rodičům či jiným osobám s rodičovskou zodpovědností dostalo možnosti vznést v souvislosti s rozhodnutím o umístění před soudem svou stížnost, aby byli poučeni o právu vznášet stížnosti a aby jim při tom byla poskytnuta příslušná pomoc.

67. Státy by měly zaručit právo každého dítěte umístěného do dočasné péče na pravidelné a důkladné vyhodnocení vhodnosti dané péče a zacházení s dítětem, které by mělo být provedeno pokud možno minimálně každé tři měsíce a mělo by se zaměřit především na osobnostní

vývoj dítěte a veškeré měnící se potřeby, vývoj situace v rodinném prostředí dítěte a vhodnost a nutnost stávajícího umístění na základě těchto hledisek. Vyhodnocení by měly provádět řádně kvalifikované a pověřené osoby a v plné míře by do něj mělo být zapojeno dítě a všechny další osoby, které jsou pro dítě důležité.

68. Dítě je třeba připravit na veškeré případné změny v uspořádání péče, které by mohly vyplynout z procesu plánování a hodnocení.

VII. POSKYTOVÁNÍ NÁHRADNÍ PÉČE

A. PRAVIDLA A POSTUPY

69. Povinností státu nebo úřadů na příslušné úrovni je zajistit sestavení a zavádění koordinovaných pravidel a postupů týkajících se oficiální a neoficiální péče o děti bez rodičovské péče. Tato pravidla a postupy musejí vycházet z ověřených informací a statistických údajů. Měly by stanovit postup k určení osob, které za dítě odpovídají, a přihlížet k roli, kterou hrají rodiče nebo hlavní osoby pečující o dítě při zajišťování ochrany dítěte, péče o něj a jeho vývoje. Pokud se neprokáže jinak, platí, že odpovědnost za dítě mají jeho rodiče nebo osoby poskytující primární péči.

70. Všechny subjekty státu zapojené do vyhledávání dětí bez rodičovské péče a do poskytování pomoci takovým dětem, které při tom spolupracují s občanskou společností, by měly přijmout pravidla a postupy pro sdílení informací a vytváření sítí mezi úřady a jednotlivci za účelem zajištění efektivní péče, následné péče a ochrany těchto dětí. Svým umístěním, případně způsobem fungování, by měl úřad zodpovědný za dohled nad náhradní péčí umožňovat co nejjednodušší přístup k nabízeným službám pro všechny, kteří jich potřebují využít.

71. Zvláštní pozornost je třeba věnovat kvalitě poskytované náhradní péče ústavního i rodinného typu, obzvláště se týče odborných dovedností, výběru a proškolení osob poskytujících péči a dohledu nad nimi. Jejich úloha

a funkce by měly být přesně definovány a měl by být jasně vysvětlen rozdíl ve srovnání s rolí a funkcemi rodičů nebo zákonných zástupců dítěte.

72. Kompetentní úřady každého státu by měly vypracovat dokument, v němž jsou vymezena práva dětí v náhradní péči v souladu s těmito směrnici. Dětem v náhradní péči by mělo být umožněno podrobně se obeznámit s pravidly, nařízeními a cíli daného uspořádání péče a s jejich právy a povinnostmi spojenými s náhradní péčí.

73. Základem pro poskytování náhradní péče by mělo být písemné prohlášení o záměrech a cílech osoby poskytující péči při poskytování těchto služeb a o podstatě povinností poskytovatelů péče vůči dítěti. Toto prohlášení má zohledňovat standardy vymezené v Úmluvě o právech dítěte, tyto směrnice a příslušné zákony. Všichni poskytovatelé péče by měli mít k poskytování náhradní péče řádnou kvalifikaci a povolení v souladu s požadavky příslušných zákonů.

74. Je třeba vytvořit regulační rámec k zajištění standardního procesu doporučování dětí nebo jejich přijímání do náhradní péče.

75. Kulturní a náboženské praktiky spojené s poskytováním náhradní péče, včetně praktik souvisejících s odlišným postavením mužů a žen, je potřeba respektovat a podporovat, pokud se jeví v souladu s právy dítěte a jeho nejlepšími zájmy. Do rozhodování o tom, zda je žádoucí takové praktiky podporovat, by se měly zapojit všechny zúčastněné strany, včetně příslušných kulturních a náboženských vůdců, odborníků a osob pečujících o děti bez rodičovské péče, rodičů a dalších zainteresovaných osob a v neposlední řadě dětí samotných.

1. Neoficiální péče

76. S cílem zajistit, aby neoficiální péče poskytovaná jednotlivými osobami nebo rodinami splňovala odpovídající podmínky péče, by státy měly uznat roli, kterou hraje tento druh péče, a přijmout vhodná opatření na podporu optimálního poskytování této péče po předchozím posouzení, které konkrétní druhy náhradní péče vyžadují zvláštní pomoc nebo dohled.

77. Kompetentní úřady by měly tam, kde je to vhodné, vyzývat neoficiální pečující osoby, aby dané uspořádání péče ohlásily, a měly by pro tyto osoby zajistit přístup ke všem službám a výhodám, které jsou jim k dispozici a mohou jim pomoci s plněním povinností týkajících se péče a ochrany dítěte.

78. Státy by měly uznat faktickou zodpovědnost neoficiálních pečujících osob za dítě.

79. Státy by měly navrhnout zvláštní vhodná opatření k ochraně dítěte v neoficiální péči před zneužíváním, zanedbáváním, dětskou prací a všemi ostatními formami vykořisťování, se zvláštním zřetelem na neoficiální péči poskytovanou osobami, které nejsou v příbuzenském vztahu s dítětem, či příbuznými, které dítě dříve neznalo nebo kteří žijí daleko od místa obvyklého pobytu dítěte.

2. Všeobecné podmínky vztahující se na všechny druhy oficiální náhradní péče

80. Přesun dítěte do náhradní péče je nutné provést způsobem co nejcitlivějším a pro dítě nejpříjemnějším, především se zapojením speciálně vyškolených osob, které na sobě nebudou mít uniformy.

81. Po umístění dítěte do náhradní péče je třeba podporovat a usnadňovat kontakt dítěte s vlastní rodinou a dalšími blízkými osobami, jako jsou kamarádi, sousedé nebo předchozí pečující osoby, ovšem vždy se zřetelem na ochranu dítěte a jeho nejlepší zájmy. Pokud dítě není s rodinou ani dalšími blízkými lidmi v kontaktu, mělo by mít přístup k informacím o tom, jak se členům jeho rodiny daří.

82. Státy by měly obzvláště dbát na to, aby děti umístěné do náhradní péče z důvodu uvěznění nebo dlouhodobé hospitalizace rodičů měly možnost zůstat s vlastními rodiči v kontaktu a mít možnost poradit se nebo využít jiné podpory.

83. Pečující osoby by měly dětem poskytovat dostatečné množství zdravé a výživné stravy odpovídající místním stravovacím návykům a příslušným zásadám stravování a také náboženskému přesvědčení dítěte. V případě potřeby je také třeba zajistit vhodné doplňky stravy.

VŠEOBECNÉ PODMÍNKY (I)

Směrnice přistupují k oficiální a neoficiální péči rozdílně a stanoví velice odlišný rozsah povinností. Osoby poskytující neoficiální péči by o sobě měly dát vědět úřadům, aby byl zajištěn jejich přístup k sociální podpoře, zatímco osoby poskytující oficiální péči musejí splňovat určité všeobecné podmínky.

© R. Winkler

Stanoví a kontroluje národní legislativa vhodné standardy pro zařízení, aby bylo zajištěno, že fyzické prostředí je vhodné pro daný účel, splňuje požadavky předpisů na ochranu zdraví a bezpečnost a jsou v něm vytvořeny náležitě hygienické podmínky respektující právo dítěte na soukromí?

Stanoví národní legislativa osobám poskytujícím oficiální péči povinnost zajistit, aby měly pečující osoby náležitou kvalifikaci a potřebné proškolení, například v otázkách práv dětí či jejich vývoje?

Zaručuje národní legislativa postupy, které zajišťují pravidelný kontakt mezi dítětem umístěným do náhradní péče, jeho rodiči, dalšími členy rodiny, přáteli a prostředím, které důvěrně znají?

Předvídá národní legislativa potřebu vyrovnat se s postoji společnosti a stigmatizací dětí, které vyrostly v náhradní péči, a zakazuje diskriminaci např. v souvislosti s přístupem ke vzdělání, ke zdravotní péči a zaměstnání?

Zajišťuje národní legislativa, aby poskytovatelé péče a zařízení dohlíželi na náležitou rovnováhu mezi potřebou péče a ochrany a možnostmi, aby dítě rozvíjelo své schopnosti?

© D. Sansoni

84. Pečující osoby by měly podporovat zdravý vývoj dětí, za něž nesou odpovědnost, a zajistit dětem podle potřeby zdravotní péči, poradenství a podporu.

85. Děti by měly mít přístup k oficiálnímu, neoficiálnímu a odbornému vzdělávání v souladu s jejich právy, v maximální možné míře ve vzdělávacích zařízeních v místě bydliště.

86. Pečující osoby by měly zaručit, že bude respektováno právo každého dítěte (včetně dětí postižených, dětí s HIV/AIDS nebo dětí s jinými zvláštními potřebami) na vývoj prostřednictvím her a volnočasových aktivit a že budou vytvářeny příležitosti k takovým aktivitám v rámci péče i mimo ni. Pečující osoby by měly podporovat a usnadňovat kontakt dětí s dětmi a dalšími lidmi z místa bydliště.

87. Ve všech typech péče je nezbytné zajistit uspokojování specifických bezpečnostních, zdravotních, výživových, vývojových a dalších potřeb kojenců a malých dětí, včetně dětí se zvláštními potřebami, a také těmto dětem umožnit průběžné utváření si vazby ke konkrétní pečující osobě.

88. Děti by měly mít možnost uspokojovat potřeby spojené s náboženským a duchovním životem, včetně návštěv určeného zástupce jejich náboženské víry, a právo svobodně se rozhodovat, zda se chtějí či nechtějí účast-

nit bohoslužeb, náboženské výuky nebo poradenství. Je třeba respektovat náboženský původ dítěte a žádné dítě nesmí být během pobytu v náhradní péči vybízeno nebo přesvědčováno ke změně své náboženské víry či svého přesvědčení.

89. Všichni dospělí, kteří mají zodpovědnost za děti, by měli respektovat a prosazovat právo dítěte na soukromí, včetně zajištění odpovídajících hygienických a sanitárních zařízení s ohledem na rozdíly a interakci mezi pohlavími a zajištění adekvátních, bezpečných a přístupných úložných prostor na osobní věci.

90. Pečující osoby by měly chápat, jak důležitou roli zastávají při rozvíjení pozitivních, bezpečných, láskyplných a podnětných vztahů s dětmi, a měly by být schopny tuto úlohu vykonávat.

91. Ubytování ve všech formách náhradní péče by mělo splňovat požadavky na zdraví a bezpečnost.

92. Státy musí prostřednictvím kompetentních úřadů zaručit, že ubytování poskytované dětem v náhradní péči a dohled nad nimi po dobu pobytu v náhradní péči umožňují účinnou ochranu dětí před zneužíváním. Při rozhodování o prostředí, v němž bude dítě žít, je třeba věnovat zvláštní pozornost věku, vyzrálosti a míře zranitelnosti každého dítěte. Opatření zaměřená na ochranu dětí v péči musejí být v souladu se zákonem a nesmějí

bezdůvodně omezovat svobodu dětí ani jejich chování ve srovnání s dětmi podobného věku v místě bydliště.

93. Ve všech typech náhradní péče je nutné zaručit odpovídající ochranu dětí před únosem, obchodováním, prodejem a všemi dalšími formami vykořisťování. Veškerá případná opatření omezující svobodu a chování dětí by měla být použita pouze v případech, kdy je to naprosto nezbytné v zájmu zajištění účinné ochrany před takovým jednáním.

94. Všechny pečující osoby by měly podporovat a povzbuzovat děti a mladé lidi k tomu, aby se rozhodovali na základě získaných informací, a braly při tom v potaz přijatelná rizika a věk dětí i jejich rozvíjející se schopnosti.

95. Státy, úřady a zařízení, školy a další komunitní služby by měly přijmout vhodná opatření, která by zabránila stigmatizaci dětí během života v náhradní péči nebo po opuštění náhradní péče. Součástí těchto opatření by měla být snaha o zajištění toho, aby ostatní lidé neměli možnost se snadno dovědět, že dítě vyrůstá či vyrůstalo v náhradní péči.

96. Veškerá disciplinární opatření a způsoby zvládnání chování, jež zahrnují mučení, kruté, nelidské a ponižující zacházení, včetně izolace v uzavřených prostorách nebo na samotkách, a všechny další formy fyzického nebo psychického násilí, které mohou vést k ohrožení tělesného nebo duševního zdraví dítěte, musejí být přísně zakázány v souladu s mezinárodními zákony v oblasti lidských práv. Státy musejí přijmout veškerá nezbytná opatření, aby těmto praktikám zabránily, a zaručit trestní zodpovědnost za takové činy. Zákaz kontaktu dítěte se členy jeho rodiny a dalšími pro něj důležitými osobami nesmí být nikdy použit jako trest.

97. Použití fyzické síly nebo omezujících prostředků jakéhokoli typu by mělo být zakázáno, pokud není vysloveně nezbytné k ochraně tělesného či duševního zdraví dítěte nebo jiných osob, v souladu se zákonem, provedeno rozumným a přiměřeným způsobem a s ohledem na základní práva dítěte. Použití léků a medikace jako omezujících prostředků by mělo vycházet z léčebných potřeb a nikdy by k němu nemělo dojít bez posouzení a předepsání odborným lékařem.

98. Dětem v péči by měl být nabídnut přístup k důvěryhodné osobě, které se mohou svěřit při zachování napros-

VŠEOBECNÉ PODMÍNKY (II)

Zakazuje a sankcionuje národní legislativa veškeré formy násilí na dětech v náhradní péči a stanoví poskytovatelům péče povinnost zajistit náležité vzdělávání a osvětu pro pečující osoby?

Stanoví národní legislativa poskytovatelům péče povinnost zajistit, aby byly do užívání zavedeny postupy pro evidování a řešení případů násilí na dětech v náhradní péči a pro určení konkrétní zodpovědnosti?

Požaduje národní legislativa od poskytovatelů služeb, aby byly pečující osoby proškoleny ve spojitosti s nenásilnými technikami řešení konfliktů a s vhodným používáním fyzických omezení v případě potřeby?

Zdůrazňuje národní legislativa povinnost zaznamenávat případy fyzického omezování a skutečnost, že poskytovatelé péče musejí na takovéto případy náležitě reagovat a monitorovat je?

Stanoví národní legislativa regulační rámec zajišťující otevřeně a nezaujatě postupy vyřizování stížností a nezávislý dohled nad takovýmto systémem?

Zajišťuje národní legislativa, aby poskytovatelé péče pomáhali dětem podávajícím stížnost během celého procesu, např. prostřednictvím „důvěryhodné osoby“?

té diskrétnosti. Tuto osobu by měl určit kompetentní úřad se souhlasem dotyčného dítěte. Dítě by mělo vědět, že za určitých okolností mohou právní a etické normy vyžadovat porušení zásady zachování mlčenlivosti.

99. Děti v péči by měly mít přístup ke známému, účinnému a nezávislému mechanismu, jehož prostřednictvím mohou předávat stížnosti či sdělovat své obavy týkající se zacházení s nimi nebo podmínek pobytu v náhradní péči. Součástí takových mechanismů by měla být úvodní konzultace, zpětná vazba, zavedení opatření a následná konzultace. Do tohoto procesu by měli být zapojeni mladí lidé, kteří mají předchozí zkušenost s náhradní péčí, a na jejich názory by měl být brán náležitý ohled. Tento proces by měly vést kompetentní osoby vyškolené k práci s dětmi a mládeží.

100. Z účelem posílení vnímání vlastní identity dítěte by měl být pro dítě a s jeho přispěním veden památník obsahující všechny podstatné informace, fotografie, osobní předměty a vzpomínky mapující všechny kroky v životě dítěte, ke kterému by dítě mělo mít přístup během celého života.

B. PRÁVNÍ ZODPOVĚDNOST ZA DÍTĚ

101. V případech, kdy dítě nemá rodiče nebo kdy rodiče nejsou schopni činit běžná rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte a kompetentní správní orgán či soud nařídil nebo schválil umístění dítěte do náhradní péče, by měla být na základě konzultace s dítětem jmenována osoba nebo kompetentní subjekt, kterým by bylo svěřeno zákonné právo a zodpovědnost za rozhodování místo rodičů. Státy by měly do užívání zavést mechanismus pro jmenování takových osob nebo subjektů.

102. Právní zodpovědnost by měla být svěřována kompetentními úřady a dohled nad jejím plněním by měl být vykonáván buď přímo těmito úřady, nebo prostřednictvím oficiálně akreditovaných subjektů, například neziskových organizací. Odpovědnost za činnost takové osoby nebo takového subjektu by měl nést jmenující orgán.

103. Osobami vykonávajícími právní odpovědnost by měli být jednotlivci s dobrou pověstí a s odpovídající znalostí dětské problematiky, schopní pracovat přímo s dětmi a obeznámení s veškerými případnými zvláštními a kulturními potřebami dětí, za něž mají právní od-

povědnost. Tyto osoby by měly být vhodně proškoleny a mít k dispozici odbornou pomoc. Měly by být schopny přijímat nezávislá a objektivní rozhodnutí, která jsou v nejlepším zájmu dítěte a prosazují a chrání blaho každého dítěte.

104. Role a konkrétní povinnosti jmenované osoby nebo subjektu by měly zahrnovat:

- a) zajištění toho, že práva dítěte jsou chráněna a že je dětem poskytována odpovídající péče, ubytování, lékařská péče, že mají příležitosti k osobnímu rozvoji a dostává se jim psychologické a sociální podpory, vzdělávání a jazykové podpory,
- b) zajištění toho, že dítě má v případě nutnosti přístup k právnímu a jinému zastoupení, konzultování příslušných záležitostí s dítětem, aby jeho názory byly brány v potaz orgány s rozhodovací pravomocí, a informování dítěte o jeho právech,
- c) podílení se na určení stálého řešení, které bude v nejlepším zájmu dítěte,
- d) zprostředkovávání spojení mezi dítětem a různými organizacemi, jež mohou dítěti nabídnout své služby,
- e) pomáhání dítěti při pátrání po vlastní rodině,
- f) zajištění toho, aby se případný návrat do rodiny uskutečnil v nejlepším zájmu dítěte,
- g) pomáhání dítěti při udržování styku s vlastní rodinou, pokud je to žádoucí.

1. Organizace a zařízení zodpovědná za oficiální péči

105. Zákony by měly stanovit, že za registraci veškerých organizací a zařízení a za vydání oprávnění k provozování jejich činnosti odpovídají organizace z oblasti sociálních služeb nebo jiný pověřený orgán a že nedodržení těchto zákonů je trestně postižitelným skutkem. Povolení by měly vydávat a pravidelně kontrolovat kompetentní úřady na základě standardních kritérií zahrnujících přinejmenším cíle dané organizace či zařízení, jejich fungování, nábor zaměstnanců a jejich kvalifikaci, podmínky péče a finanční prostředky a řízení těchto organizací.

106. Všechny organizace a zařízení by měly mít písemné prohlášení o pravidlech a postupech, které je v souladu s těmito směnicemi a jasně vymezuje cíle organizace či zařízení, jejich zásady, metody a standardy používané při náboru pracovníků, kontrolování, supervizi a hodno-

cení kvalifikovaných a vhodných pečujících osob, aby tak bylo zajištěno naplňování těchto cílů.

107. Všechny organizace a zařízení by měly vypracovat etický kodex zaměstnanců vyhovující těmto směrnicím, který by jasně vymezil úlohu všech odborníků a zejména pečujících osob a také stanovil přesné postupy informování o podezřeních na porušení povinností ze strany libovolného člena týmu.

108. Poskytovaná péče by nikdy neměla být financována způsobem, který by mohl podpořit zbytečné nebo prodlužované umístění dítěte do péče, kterou zorganizovaly nebo poskytují tyto organizace nebo zařízení.

109. O správě organizací poskytujících náhradní péči by měly být vedeny komplexní a aktuální záznamy včetně podrobné evidence všech dětí, o něž organizace pečují, jejich zaměstnanců a finančních transakcí.

110. Záznamy o dětech umístěných do péče by měly být kompletní, aktuální, důvěrné a zabezpečené a měly by obsahovat údaje o přijetí a propuštění dítěte a o druhu a obsahu péče a podrobnostech o péči, do níž je umístěno každé dítě, veškeré důležité dokumenty týkající se totožnosti dítěte a další osobní informace. Údaje o rodině dítěte by měly být obsaženy ve složce dítěte i ve zprávách vyplývajících z pravidelného hodnocení. Tyto záznamy by měly být vedeny po celou dobu umístění dítěte do náhradní péče a konzultovány s řádně pověřenými odborníky zodpovědnými za současnou péči o dítě.

111. Výše uvedené záznamy lze zpřístupnit dítěti, rodičům či opatrovníkům za předpokladu, že je dodrženo právo dítěte na zachování mlčenlivosti. Před konzultací o záznamech, během ní i po ní by mělo být poskytnuto vhodné poradenství.

112. Veškeré organizace poskytující náhradní péči by měly mít jasně stanovené postupy k zachování důvěrnosti informací týkajících se každého dítěte, s nimiž jsou obeznámeny a dodržují je všechny pečující osoby.

113. Pro organizace a zařízení by mělo být zcela běžné, že systematicky zajišťují, aby všechny pečující osoby a další zaměstnanci, kteří jsou v přímém kontaktu s dí-

ORGANIZACE, ZAŘÍZENÍ A PEČUJÍCÍ OSOBY

Směrnice stanoví regulační rámec zdůrazňující zodpovědnost států za schvalování, kontrolování a vymezení konkrétní zodpovědnosti poskytovatelů péče, zařízení poskytujících péči i individuálních pečujících osob.

© R. Fleischandell

Zajišťuje národní legislativa schválení organizací poskytujících péči a zařízení, včetně požadavku předkládat pravidla a postupy týkající se nábory zaměstnanců, jejich chování a monitorování, standardů poskytované péče a postupů pro hlášení profesionálních pochybení?

Stanoví národní legislativa poskytovatelům péče povinnost vést aktualizovanou evidenci, zajistit důvěrnost těchto záznamů a na požádání umožnit dětem k těmto záznamům přístup?

Stanoví národní legislativa minimální zaměstnanecké standardy, aby byly zajištěny vhodné pracovní podmínky, odpovídající odměňování, a tím i motivace pečovatelů a dalších zaměstnanců a jejich setrvání v práci?

Stanoví národní legislativa kritéria zajišťující, že poskytovatelé péče budou dodržovat standardy péče prostřednictvím osobního rozvoje pečujících osob a jejich vzděláváním v příslušných otázkách, např. legislativě zaměřené na ochranu dětí, právech dětí, v náležitém používání fyzických omezení, vývoji dětí a v otázkách souvisejících s dětmi se zvláštními potřebami?

NABÍDKA TYPŮ PÉČE

Dodržování zásad nezbytnosti a vhodnosti a požadavku individuálního rozhodování případ od případu vede k diskusi o potřebě široké škály typů náhradní péče, aby byla zajištěna požadovaná flexibilita při reagování na konkrétní potřeby dětí.

Stanoví národní legislativa záležitosti, jimž je potřeba věnovat pozornost v zájmu podpoření rozšiřování nabídky a využívání pěstounské péče a dalších forem péče rodinného typu?

Zajišťuje národní legislativa, že rozvoj systému pěstounské péče bude odpovídat potřebám komunit, a bude tudíž fungovat přímo v konkrétních komunitách?

Umožňuje národní legislativa konstruktivní konzultace s pěstouny a organizacemi pěstounské péče za účelem získávání informací pro přípravu pravidel a postupů a ovlivňování těchto pravidel a postupů?

Zajišťuje národní legislativa, aby zařízení poskytující ústavní péči poskytovala dostatečně individualizovanou péči v malých skupinkách a s dostatečným počtem kvalifikovaných zaměstnanců a aby byla poskytována odpovídající úroveň péče?

Poskytuje národní legislativa vhodné kontrolní mechanismy k zaručení toho, že ústavní péče bude využívána pouze v případech, kdy je vhodná, a že budou zakázány snahy o přesvědčování poskytovatelů péče, aby přijali nové děti, např. ve snaze zajistit si finanční prostředky?

tětem, prošli před zahájením pracovního poměru patřičným celkovým posouzením vhodnosti uchazeče pro práci s dětmi.

114. Pracovní a platové podmínky pečujících osob zaměstnaných v organizacích a zařízeních by měly vést k co největší motivaci, uspokojení z práce a setrvání v ní, a zaručovat tudíž, že pracovníci budou plnit svou úlohu co nejlépe a nejefektivněji.

115. Všechny pečující osoby by měly absolvovat školení o právech dětí bez rodičovské péče a o jejich zvláštní zranitelnosti, zejména v obtížných situacích, například při umístění do péče v mimořádných situacích nebo daleko od bydliště dětí. Je také potřeba zajistit citlivé vnímání kulturních a společenských hledisek a záležitostí spojených s odlišným přístupem k mužům a ženám. Aby bylo možné podpořit zavádění těchto opatření, měly by státy také zajistit dostatečné zdroje a metody vedoucí k uznání těchto odborníků.

116. Všechny pečující osoby zaměstnané v organizacích a zařízeních by měly absolvovat školení o správném zvládnání problémového chování, včetně technik řešení konfliktů a způsobů, jak předcházet ubližování a sebepoškozování.

117. Organizace a zařízení by měly zajistit, že pečující osoby budou dle potřeby připraveny reagovat na zvláštní potřeby dětí, zejména dětí s HIV/AIDS nebo s jiným chronickým tělesným či duševním onemocněním a dětí tělesně či duševně postižených.

2. Pěstounská péče

118. Kompetentní úřad nebo organizace by měly vytvořit systém k posuzování potřeb dětí, zajištění toho, aby těmto potřebám plně odpovídaly schopnosti a prostředky potenciálních pěstounů, a k přípravě všech zainteresovaných osob na svěřením dítěte do péče. Kompetentní úřad či organizace by rovněž měly v souvislosti s takovým systémem vyškolit příslušné zaměstnance.

119. V každé lokalitě by měla existovat evidence akreditovaných pěstounů, kteří mohou poskytovat dětem péči a ochranu a zároveň jim umožňovat udržovat vztahy s rodinou, se svým nejbližším okolím a kulturní skupinou.

120. Je třeba vytvořit služby související se speciální přípravou, podporou a poradenstvím pro pěstouny, k nimž by měli pěstouni pravidelný přístup před, během a po skončení pobytu dítěte v jejich péči.

121. Pečující osoby by měly mít v rámci pěstounských organizací a dalších systémů zabývajících se dětmi bez rodičovské péče příležitost být vyslyšeny a mít vliv na tvorbu pravidel.

122. Je třeba zasazovat se za vytváření asociací pěstounů, v jejichž rámci by si pěstouni poskytovali velmi důležitou vzájemnou podporu a podíleli se na tvorbě pravidel a postupů.

C. Ústavní péče

123. Zařízení ústavní péče by měla být nízkokapacitní, jejich fungování by mělo vycházet z práv a potřeb dítěte a měla by se co nejvíce podobat prostředí rodiny nebo malé skupiny. Obecným cílem těchto zařízení by mělo být poskytování dočasné péče a aktivní přispívání k opětovné integraci dítěte do rodiny, nebo pokud to není možné, k zajištění stálé péče v náhradním rodinném prostředí, včetně případné možnosti adopce nebo uplatnění institutu kafala podle islámského práva.

124. Tam, kde je to vhodné a nezbytné, by měla být přijata opatření umožňující to, aby dítě, které potřebuje výhradně ochranu a náhradní péči, bylo ubytováno odděleně od dětí, kterým byl pobyt v ústavním zařízení nařízen soudně.

125. Kompetentní úřad na národní či místní úrovni by měl stanovit přísné kontrolní postupy zajišťující, aby děti byly do těchto zařízení přijímány pouze v opravdu opodstatněných případech.

126. Státy by měly zajistit, že zařízení ústavní péče disponují dostatečným počtem pečovatелů, kteří mohou jednotlivým dětem věnovat náležitou pozornost a v případě potřeby jim umožnit utvořit si vazbu k určitému pečovateli. Pečovatelé by také měli být v daném zařízení rozmístěni takovým způsobem, který umožňuje efektivní realizaci záměrů a cílů daného zařízení a zaručuje ochranu dítěte.

127. Zákony, pravidla, postupy a nařízení by měly organizacím, zařízením a jednotlivcům zakazovat vyhledávání a vybízení dětí k umístění do ústavní péče.

D. Inspekce a kontrola

128. Organizace, zařízení a odborníci zabývající se poskytováním péče by se měli zodpovídat určitému veřejnému orgánu, jehož úkolem by bylo, mimo jiné, zajistit časté inspekce v podobě plánovaných i neohlášených návštěv, jejichž součástí by byly rozhovory s dětmi a zaměstnanci a jejich pozorování.

129. Součástí inspekci by mělo v maximální možné míře být také školení a rozšiřování kapacity poskytovatelů péče.

130. Státy je nezbytné motivovat k zavedení nezávislého kontrolního mechanismu, který by přihlížel k zásadám týkajícím se postavení národních institucí při posilování a ochraně lidských práv (Pařížské principy). Tento kontrolní mechanismus by měl být snadno přístupný dětem, rodičům a všem osobám zodpovědným za děti bez rodičovské péče. Kontrolní mechanismus by měl plnit, mimo jiné, následující funkce:

- a) konzultace s dětmi ve všech typech náhradní péče vedené v důvěrnosti, návštěvy dětí v místě, kde je jim poskytována péče, a prošetřování všech domnělých případů porušení práv dětí vyrůstajících v péči určitého zařízení či osoby, a to na základě stížnosti nebo z vlastní iniciativy,
- b) doporučování vhodných pravidel a postupů příslušným orgánům s cílem zlepšit zacházení s dětmi bez rodičovské péče a zajišťování toho, aby tato pravidla a postupy odpovídaly poznatkům o ochraně, zdraví a vývoji dětí a o péči o dítě,
- c) předkládání návrhů a zjištění týkajících se legislativních návrhů,
- d) nezávislé přispívání do procesu podávání zpráv dle Úmluvy o právech dítěte, včetně podávání pravidelných zpráv států o provádění těchto směrnic Výboru pro práva dítěte.

E. Podpora následné péče

131. Organizace a zařízení by měly mít přesná pravidla a schválené postupy, které by v případě plánovaného

PODPORA & PŘÍPRAVA NA ŽIVOT PO ODCHODU Z NÁHRADNÍ PÉČE

Směrnice reagují na mnohé z problémů, se kterými se potýkají mladí lidé odcházející z náhradní péče, a nabízejí rámec podpory při přípravě na odchod z péče s následnou podporou i v době po ukončení náhradní péče.

Předvídá národní legislativa potřebu dobře načasované přípravy plánu odchodu z náhradní péče, který je sestaven na základě konzultací s dítětem?

Stanoví národní legislativa poskytovatelům péče povinnost zajistit, aby děti připravující se na odchod z péče měly přístup k náležitému formálnímu a odbornému vzdělání, k možnostem osvojit si dovednosti potřebné k samostatnému životu a aby měly další příležitosti odpovídající jejich představám o samostatné budoucnosti?

Zajišťuje národní legislativa přidělení konkrétních zdrojů, např. osoby pověřené tím, aby děti podpořila a radila jim během přípravy na odchod z péče a na život po odchodu z ní?

Podporuje národní legislativa myšlenku, aby zařízení náhradní péče uplatňovala vůči mladým lidem, kteří z následné péče již odešli, pravidlo „otevřených dveří“, tj. aby mohli zařízení navštěvovat a zůstat v kontaktu s osobami, které o ně pečovaly, což může sloužit jako zdroj další podpory?

i neplánovaného ukončení práce s dětmi zaručily odpovídající následnou péči, případně dohled. Po celou dobu trvání péče by měly organizace a zařízení v dětech systematicky pěstovat soběstačnost a připravovat je na začlenění do společnosti, zejména díky osvojení si sociálních dovedností a dovedností potřebných k samostatnému životu, což může být usnadněno tím, že se děti aktivně zapojují do života místní komunity.

132. V procesu přechodu dítěte z náhradní péče do následné péče je třeba brát ohled na pohlaví, věk a vyzrálost dítěte a konkrétní okolnosti a je potřeba do něj zahrnout poradenství a podporu, zejména s cílem zabránit vykořisťování dětí. Děti opouštějící péči by měly být zapojeny do plánování života po odchodu z péče. Děti se zvláštními potřebami, například s postižením, by měly mít přístup k odpovídajícímu podpůrnému systému, který zaručí, mimo jiné, že postižení mladí lidé budou umístováni do ústavů jen v nezbytně nutných případech. Veřejný i soukromý sektor by měl být motivován k tomu, aby zaměstnával děti z různých typů náhradní péče, zejména děti se zvláštními potřebami, například prostřednictvím pobídek.

133. Zvláštní úsilí by mělo směřovat k tomu, aby každému dítěti, pokud je to možné, mohla být přidělena specializovaná osoba, která dítěti pomůže s přechodem do samostatného života.

134. S přípravou následné péče by se mělo začít co nejdříve po umístění dítěte do náhradní péče, v každém případě však s dostatečným předstihem před odchodem dítěte z péče.

135. V rámci předávání dovedností potřebných k samostatnému životu by měli být mladí lidé opouštějící péči seznámeni s možnostmi průběžného vzdělávání se a odborného výcviku. Díky tomu pak mohou mladí lidé dosáhnout finanční nezávislosti a získat vlastní příjem.

136. Mladým lidem opouštějícím péči by také měl být zajištěn přístup k sociálním, právním a zdravotnickým službám spolu s odpovídající peněžitou podporou.

VIII. POSKYTOVÁNÍ PÉČE DĚTEM MIMO ZEMI JEJICH BYDLIŠTĚ

A. UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO PÉČE V CIZÍ ZEMI

137. Tyto směrnice se vztahují na všechny veřejné i soukromé subjekty a všechny osoby zabývající se zařizováním péče pro děti, které mají být poslány do péče v jiné zemi než zemi jejich obvyklého bydliště, ať již za účelem lékařského ošetření, dočasného pobytu, respitní péče nebo z jiného důvodu.

138. Dotyčné státy by měly zajistit, aby určený orgán odpovídal za určení konkrétních standardů, jež mají být dodrženy zejména ve spojitosti s kritérii pro výběr pečujících osob v hostitelské zemi a posouzení kvality péče a dohledu nad ní a také pro účely supervize a kontroly fungování takových programů.

139. Za účelem zajištění odpovídající mezinárodní spolupráce a ochrany dětí v těchto situacích se státům doporučuje ratifikovat Haagskou úmluvu ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí nebo k této úmluvě přistoupit.

B. POSKYTOVÁNÍ PÉČE DÍTĚTI, KTERÉ SE ZDRŽUJE V CIZÍ ZEMI

140. Tyto směrnice i další mezinárodní opatření by se měly vztahovat na všechny veřejné i soukromé subjekty a všechny osoby zbývající se zařizováním péče pro děti, které z jakéhokoli důvodu potřebují péči během pobytu v zemi jiné než zemi jejich obvyklého bydliště.

141. Děti bez doprovodu a odloučené děti, které se již zdržují v cizí zemi, by měly zpravidla požívat stejné úrovně ochrany a péče jako děti, které jsou státními příslušníky daného státu.

142. Při rozhodování o nejvhodnějším způsobu péče je nutno zvážit individuálně případ od případu konkrétní

DĚTI V ZAHRANIČÍ

Směrnice zdůrazňují, že dětem mimo zemi jejich bydliště by se mělo dostávat péče a ochrany stejné úrovně jako občanům přijímající země.

© C. Martinielli

Zajišťuje národní legislativa, aby byli celní a imigrační úředníci náležitě vyškoleni a mohli dostatečně citlivě reagovat na požadavky dětí v cizině?

Stanoví národní legislativa postupy pro výměnu informací mezi příslušnými organizacemi a úřady, jako jsou imigrační úřady, instituce z oblasti sociální práce a policie?

Upravuje národní legislativa jmenování odpovědné dospělé osoby nebo organizace pro účely zastupování a podpory dítěte během rozhodovacích procesů týkajících se péče, případně imigrace?

Zajišťuje národní legislativa, aby formy náhradní péče o děti v zahraničí respektovaly jejich etnický, kulturní a náboženský původ?

Zajišťuje národní legislativa, že je prostřednictvím diplomatických cest či jiných vyšetřovacích metod před návratem všech dětí do jejich země původu či do vlastní rodiny provedeno náležité posouzení rizik?

Stanoví národní legislativa dostatečné kontrolní mechanismy, aby bylo ověřeno, že před tím, než se přistoupí k jinému trvalému řešení, např. adopci, bylo vynaloženo maximální možné úsilí s cílem navrátit dítě jeho rodičům, širší rodině nebo jiným pečujícím osobám?

situaci dětí bez doprovodu nebo odloučených dětí (například etnický původ, postavení v zemi, z níž děti přišly, nebo kulturní či náboženské zázemí).

143. Děti bez doprovodu a odloučené děti včetně dětí, které se do určité země dostanou nezákonným způsobem, by v zásadě neměly být zbaveny osobní svobody pouze proto, že porušily zákon upravující vstup na dané území a pobyt na něm.

144. Dětské oběti obchodování by neměly být drženy v policejní vazbě, ani podléhat sankcím za to, že byly pod nátlakem zapojeny do nezákonných aktivit.

145. Státům se doporučuje, aby každému dítěti, které je identifikováno jako dítě bez doprovodu, určily co nejdříve poručníka nebo, pokud je to nutné, zastupující organizaci zodpovědnou za péči o toto dítě a za jeho spokojenost, kteří by dítě doprovázeli celým procesem určení jeho statutu a procesem rozhodování.

146. Jakmile je dítě bez doprovodu nebo odloučené dítě přijato do péče, je nutno vyvinout veškeré přiměřené úsilí v zájmu vypátrání jeho rodiny a obnovení rodinných vazeb, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte a pokud to neohrozí osoby zapojené do případu.

147. Aby bylo možné asistovat při plánování budoucnosti dítěte bez doprovodu nebo odloučeného dítěte způsobem umožňujícím co nejlepší ochranu práv dítěte, měly by příslušné státní úřady a subjekty z oblasti sociálních služeb vyvinout veškeré přiměřené úsilí a získat informace a dokumentaci, které by umožnily posoudit nebezpečí hrozící dítěti a sociální a rodinné podmínky v zemi jeho obvyklého bydliště.

148. Děti bez doprovodu a odloučené děti nesmějí být navraceny do země jejich obvyklého bydliště v následujících případech:

- a) na základě posouzení rizik a bezpečnostních kritérií je možné se domnívat, že je ohroženo bezpečí a bezpečnost dítěte,
- b) před návratem dítěte se nenašla vhodná pečující osoba, například rodič, jiný příbuzný, jiná dospělá osoba, vládní úřad nebo pověřený úřad či zařízení v zemi původu, která by se zavázala a byla schopna převzít zodpovědnost za dítě a zajistit mu odpovídající péči a ochranu,

- c) z posouzení provedeného kompetentním úřadem vyplývá, že návrat není z jiných důvodů v nejlepším zájmu dítěte.

149. S ohledem na výše uvedené cíle je třeba podporovat, posilovat a umožňovat spolupráci mezi státy, regiony, místními úřady a sdruženími občanské společnosti.

150. Pokud je to v nejlepším zájmu dítěte a neohrožuje to dítě ani jeho rodinu, mělo by být zajištěno zapojení konzulárních služeb nebo, pokud tato možnost selže, právních zástupců země původu dítěte.

151. Osoby, které odpovídají za bezpečí a zdraví dítěte bez doprovodu nebo odloučeného dítěte, by měly zajistit pravidelnou komunikaci dítěte s jeho rodinou, pokud to neodporuje přání dítěte nebo není ve zjevném rozporu s jeho nejlepšími zájmy.

152. Umístění s cílem zařídit adopci nebo uplatnění institutu kafala podle islámského práva se nepovažuje za vhodné počáteční řešení pro dítě bez doprovodu nebo odloučené dítě. Státy by měly k této možnosti přistoupit až poté, kdy byly vyčerpány veškeré snahy o zjištění místa pobytu rodičů dítěte, širší rodiny nebo osob, které o dítě pečovaly.

IX. PÉČE V MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍCH

A. POUŽITÍ SMĚRNIC

153. Tyto směrnice by měly být používány v mimořádných situacích, které jsou následkem živelných pohrom nebo zaviněny působením člověka, včetně mezinárodních a národních ozbrojených konfliktů a okupace cizím státem. Organizacím a jedincům, kteří mají zájem angažovat se ve prospěch dětí bez rodičovské péče v mimořádných situacích, se doporučuje postupovat v souladu s těmito směrnici.

154. V podobných situacích by měl stát nebo konkrétní úřady v daném regionu, mezinárodní společenství a všechny místní, národní, zahraniční a mezinárodní organizace, které poskytují služby zaměřené na děti nebo

jejich poskytování chystají, věnovat zvláštní pozornost zejména následujícím úkolům:

- a) zajistit, aby všechny subjekty a osoby, které jsou ve styku s dětmi bez doprovodu nebo odloučenými dětmi, měly dostatečné zkušenosti, výcvik, prostředky a vybavení k náležitému vykonávání své činnosti,
- b) připravit podle potřeby systém dočasné a dlouhodobé péče v prostředí rodinného typu,
- c) využívat ústavní péči pouze jako dočasné opatření do doby, než lze využít péče v prostředí rodinného typu,
- d) zakázat zakládání nových zařízení ústavní péče, která poskytují souběžnou trvalou nebo dlouhodobou péči velkým skupinám dětí,
- e) zabránit přeshraničnímu vysídlování dětí s výjimkou okolností popsaných v odstavci 160 níže,
- f) nařídít povinnou spolupráci při hledání rodiny a opětovné integraci.

Prevence odloučení dětí

155. Organizace a úřady by měly usilovat o to, aby zabránily odnímání dětí od jejich rodin či primárních pečujících osob, s výjimkou případů, kdy je to v nejlepším zájmu dítěte, a aby svým jednáním, zejména poskytováním služeb a prostředků přímo dětem samotným namísto rodin, neúmyslně nepodporovaly rozdělení rodin.

156. Odloučení dítěte od rodiny na podnět rodičů nebo primárních pečujících osob je možné předcházet následujícími způsoby:

- a) zajištěním toho, že všechny domácnosti mají přístup k základním potravinám a lékům a k dalším službám včetně vzdělávání,
- b) omezováním vzniku nových forem ústavní péče a využívání ústavní péče pouze ve vysloveně nezbytných situacích.

B. USPOŘÁDÁNÍ PÉČE

157. Komunitám by se mělo dostávat pomoci při plnění jejich aktivní úlohy spojené se sledováním problematiky péče o děti a jejich ochrany a s reagováním na konkrétní problémy z této oblasti přímo v místě, kde žijí.

158. Je třeba podporovat péči o dítě v jeho vlastní komunitě, včetně pěstounské péče, neboť taková péče zaru-

DĚTI V MIMOŘÁDNÝCH SITUACÍCH

Směrnice by se měly aplikovat ve všech mimořádných situacích a jako hlavní cíl by měly vytyčovat nalezení dětí a jejich návrat do rodiny. V zájmu dosažení tohoto cíle má být vyvinuto maximální úsilí a teprve v případě, že tyto snahy selžou, je možné přistoupit k jinému trvalému řešení.

Požaduje národní legislativa od místních i mezinárodních organizací poskytujících pomoc v mimořádných situacích, aby měly jasně stanovené postupy pro případy poskytování komplexní podpory rodinám a komunitám a nezbytné péče a ochrany dětem?

Zaručuje národní legislativa dohled státu nad registrací dětí odloučených od jejich rodin a zajišťuje, že jsou shromážděné údaje důvěrné, zabezpečené a slouží hlavně k navrácení dětí jejich rodinám?

Zajišťuje národní legislativa vytvoření vhodné nabídky typů péče vycházející z potřeb konkrétních komunit, které mohou splňovat individuální požadavky dětí, u nichž návrat do rodiny není možný?

Zajišťuje národní legislativa dostatečné kontrolní mechanismy, aby bylo jisté, že bylo vyvinuto maximální možné úsilí s cílem navrátit děti do jejich rodin, než je využito jiné trvalé řešení jako např. adopce?

čuje kontinuitu při začleňování dítěte do společnosti i ve vztahu k jeho vývoji.

159. Vzhledem k tomu, že dětem bez doprovodu a odloučeným dětem hrozí zvýšené riziko zneužívání a vykořisťování, je třeba zajistit jejich ochranu prostřednictvím kontroly a konkrétní podpory poskytované pečujícími osobám.

160. Děti v mimořádných situacích by neměly být za účelem náhradní péče přemísťovány do země, která není zemí jejich obvyklého bydliště, s výjimkou dočasného umístění ze závažných zdravotních, lékařských nebo bezpečnostních důvodů. V takových případech by dítě mělo být umístěno do péče co nejbliže k domovu, mělo by být doprovázeno rodičem nebo pečující osobou, kterou dítě zná, a měl by být vytvořen přesný plán návratu.

161. V případě, kdy se opětovná integrace rodiny jeví v dohledném čase jako nemožná nebo kdy odporuje nejlepšímu zájmu dítěte, je nutno uvažovat o stabilních a definitivních řešeních, například o adopci nebo institutu kafala podle islámského práva. Pokud tato řešení selžou, je nutno zvažovat jiná dlouhodobá řešení, jako je pěstounská péče nebo vhodný typ ústavní péče, včetně domovů pro skupiny dětí nebo bydlení se supervizí.

C. VYPÁTRÁNÍ RODINY A OPĚTOVNÁ INTEGRACE

162. Identifikace, registrace a dokumentace dětí bez doprovodu a odloučených dětí se považují za prioritní úkoly v jakékoli mimořádné situaci a měly by být provedeny co nejrychleji.

163. Registraci by měly provádět nebo na ni přímo dohlížet státní úřady nebo výslovně pověřené subjekty, které odpovídají za plnění tohoto úkolu a mají pro tyto účely odpovídající zkušenosti.

164. Je nezbytné respektovat důvěrnou povahu shromážděných informací a zavést do užívání systémy zajišťující bezpečné předávání a uchovávání všech informací. Informace by měly být sdíleny pouze řádně pověřenými organizacemi za účelem vyhledávání rodin, opětovné integrace rodiny a poskytování péče.

165. Všichni, kdo pátrají po členech rodiny nebo primárních pečujících osobách, ať již stanovených zákonem nebo osobní dohodou, by měli působit v rámci koordinovaného systému a používat pokud možno standardizované formuláře a navzájem kompatibilní postupy. Měli by zaručit, že jejich kroky neohrozí dítě ani žádnou jinou zúčastněnou osobu.

166. U každého dítěte musí být ověřena právoplatnost rodinných vztahů a ochota dítěte a členů rodiny se opět spojit. Dokud nejsou vyčerpány veškeré možnosti vypátrání rodiny, nesmí být podniknuty žádné kroky, které by mohly ohrozit případné opětovné sloučení rodiny, například adopce, změna jména nebo přestěhování dítěte daleko od pravděpodobného místa pobytu rodiny.

167. Odpovídající záznamy o veškerých případech umístění dítěte do péče musejí být vedeny a uloženy bezpečným způsobem, aby mohly v budoucnu přispět ke spojení rodiny.

UŽITEČNÉ ODKAZY

Úmluva OSN o právech dítěte:

- Úplné znění úmluvy: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
- Verze pro děti: http://www.unicef.org/voy/media/rights_leaflet.pdf
- Verzi úmluvy ve svém jazyce najdete na http://www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

Africká charta práv a blaha dítěte:

<http://www.africa-union.org/child/home.htm>

Doporučení Rady Evropy (2005)5 o právech dětí žijících v v institucích ústavní péče:

<http://www.coe.int/familypolicy> (zvolte ‘děti v ústavních institucích’; k dispozici v angličtině, ruštině, řečtině, polštině, estonštině, litevštině, islandštině, češtině a srbštině)

Standardy Quality4Children (Q4C): <http://www.quality4children.info>

Rada Evropy & Mezinárodní sdružení SOS dětských vesniček: „Děti a mladí lidé v náhradní péči – objev svá práva“: http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/enfants%20institution/text%20flyer_en.asp

Mezinárodní sdružení SOS dětských vesniček: <http://www.sos-childrensvillages.org>

Mezinárodní sociální služby (International Social Service): <http://www.iss-ssi.org/>

Nezisková organizace Skupina pro Úmluvu o právech dítěte (NGO Group for the Convention on the Rights of the Child): <http://www.childrightsnet.org/>

Informační síť o právech dítěte (Child’s Rights Information Network - CRIN): <http://www.crin.org>

Better Care Network: <http://crin.org/bcn/>

Dětský fond OSN (UNICEF): <http://www.unicef.org>

Better Care Network & UNICEF: Manuál pro měření ukazatelů u dětí v oficiální péči (Manual for the Measurement of Indicators for Children in Formal Care):

<http://www.crin.org/BCN/details.asp?id=19618&themeID=1001&topicID=1011>

VYDAVATEL:

Sdružení SOS dětských vesniček
U Prašného mostu 50/4
119 01 Praha 1
Česká republika
E-mail: info@sos-vesnicky.cz
www.sos-vesnicky.cz

OSOBA ZODPOVĚDNÁ ZA OBSAH:

Christian Posch

GRAFICKÁ ÚPRAVA, SAZBA:

SOS Children’s Villages International

Povolení reprodukovat směrnice (A/RES/64/142) uděluje bezplatně Organizace spojených národů. Povoláním se udělují nevýhradní práva k anglickému vydání směrnic s tím, že v případné reprodukci musejí být uvedeny všechny osoby a subjekty, které se na vydání směrnic podílely. Komerční využití není povoleno.
Datum vydání: červenec 2011.

Tento překlad Směrníc OSN o náhradní péči o děti vznikl ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky v rámci národní iniciativy Právo na dětství.

 **SOS DĚTSKÉ
VESNICKÝ**
Láskyplný domov pro každé dítě

 | PRÁVO NA DĚTSTVÍ

